

سازمان آموزش و پرورش استثنائی

مناسب سازی:

مطالعات اجتماعی

(مدنی، جغرافیا، تاریخ)

پایه ی هفتم گروه با آسیب شنوایی

دوره ی اوّل متوسطه

معاونت برنامه ریزی آموزشی و توانبخشی

سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸

این کتاب شامل کتاب درسی و کاربرگ‌های فعالیت است.

فهرست

۱	فصل اوّل : حقوق و مسئولیت‌های ما
۲	درس ۱ : من حق دارم
۵	درس ۲ : من مسئول هستم
۸	فصل دوم : قانون، قانون
۹	درس ۳ : چرا به مقررات و قوانین نیاز داریم؟
۱۱	درس ۴ : قانون‌گذاری

۲۹	فصل پنجم : محیط زندگی خود را بشناسیم
۳۰	درس ۹ : من کجا زندگی می‌کنم؟
۳۴	درس ۱۰ : ایران، خانه ما
۴۴	فصل ششم : از زیستگاه‌های ایران حفاظت کنیم
۴۵	درس ۱۱ : تنوع آب و هوای ایران
۵۳	درس ۱۲ : حفاظت از زیستگاه‌های ایران

۸۰	فصل نهم : سرزمین ما، کاوش در گذشته‌های دور
۸۱	درس ۱۷ : میراث فرهنگی و تاریخ
۸۴	درس ۱۸ : قدیمی‌ترین سکونتگاه‌های ایران
۸۹	فصل دهم : شکل‌گیری امپراتوری‌های بزرگ در ایران باستان
۹۰	درس ۱۹ : آریایی‌ها و تشکیل حکومت‌های قدرتمند در ایران
۹۶	درس ۲۰ : امپراتوری‌های ایران باستان چگونه کشور را اداره می‌کردند؟

۱۴	فصل سوم : مقابله با حوادث
۱۵	درس ۵ : همدلی و همیاری در حوادث
۱۷	درس ۶ : بیمه و مقابله با حوادث
۲۰	فصل چهارم : تولید، توزیع، مصرف
۲۱	درس ۷ : تولید و توزیع
۲۵	درس ۸ : مصرف

۵۶	فصل هفتم : جمعیت و منابع
۵۷	درس ۱۳ : جمعیت ایران
۶۱	درس ۱۴ : منابع آب و خاک
۶۹	فصل هشتم : گردشگری در ایران
۷۰	درس ۱۵ : گردشگری چیست؟
۷۴	درس ۱۶ : جاذبه‌های گردشگری ایران

۱۰۰	فصل یازدهم : اوضاع اجتماعی - اقتصادی ایران باستان
۱۰۱	درس ۲۱ : اوضاع اجتماعی ایران باستان
۱۰۴	درس ۲۲ : اوضاع اقتصادی در ایران باستان
۱۰۷	فصل دوازدهم : فرهنگ و تمدن ایران باستان
۱۰۸	درس ۲۳ : عقاید و سبک زندگی مردم در ایران باستان
۱۱۲	درس ۲۴ : دانش و هنر در ایران باستان

لطفاً بخوانید

سخنی با دبیران گرامی

خداوند بزرگ را سپاسگزاریم که به مهر او توانستیم کتاب مطالعات اجتماعی پایه ی هفتم را برای دانش آموزان با آسیب شنوایی مناسب سازی کنیم. با توجه به اینکه این کتاب آمیزه ای از رشته های گوناگون است باید در آغاز این مفاهیم در سه حوزه ی تاریخ، جغرافیا و مدنی برای دانش آموزان با آسیب شنوایی روشن می شد به گونه ای که این سه مفهوم را به خوبی درک کنند.

- کتاب مناسب سازی مطالعات اجتماعی هفتم همان اهداف کتاب مرجع را دنبال می کند و شیوه ی ارزشیابی و روش های آموزش آن با کتاب مرجع تفاوتی ندارد.

- مفاهیم و ترتیب درس ها نیز تغییر نکرده است و هیچ مفهوم یا موضوعی کم و زیاد نشده است، تنها متن ها به صورت ساده و خلاصه و در سطح فهم دانش آموزان با آسیب شنوایی نوشته شده است.

- بیشتر تصاویر کتاب مناسب سازی از کتاب مرجع گرفته شده و فقط تصاویری که برای دانش

آموزان با آسیب شنوایی نامفهوم بوده است تغییر کرده ، مانند: تصاویر غارنشینی و یکجا نشینی

- پرسش های کتاب در پایان هر درس در سطح همان متنی است که نوشته شده اما دبیران گرامی

می توانند پرسش ها را تغییر دهند تا دانش آموزان با پرسش های گوناگون نیز آشنا شوند.

- برخی از فعالیت هایی که درک آن ها برای دانش آموزان با آسیب شنوایی مشکل بوده تغییر کرده

و در سطح ساده تر بیان شده است و برخی نیز حذف شده اما بجای آن ها فعالیتی با همان مفهوم داده شده است، بطوریکه هر درس شامل چند فعالیت است که همه را دانش آموز با آسیب شنوایی می تواند به آسانی سر کلاس یا در خانه پاسخ دهد، بنابراین خواهشمندیم برای آن ها نمره ی ارزشیابی در نظر گرفته شود.

- به منظور دسترسی بیشتر و ایجاد انگیزه در دانش آموز، کاربرگ های ویژه هر فصل، پایان آن فصل

آمده است که باید برای انجام این کاربرگ ها هم ارزشیابی عملی در نظر گرفته شود.

- فیلم های کتاب الکترونیک برای تدریس دانش آموزان با آسیب شنوایی هم مناسب است اما ما

نیز به منظور آسانی در امر تدریس شما عزیزان فایلی از چند فیلم دیگر را که مناسب برای آموزش مفاهیم گوناگون کتاب است در نظر گرفته ایم که همراه کتاب ضمیمه شده است .

- افزون بر این فیلم ها هر دبیر بنا به تشخیص خود و سطح درک دانش آموزان خود می تواند از

فیلم ها و یا وسایل آموزشی گوناگون دیگر استفاده کند.

- واژه های سخت در درس تا حد ممکن ساده شده است اما برخی از واژه ها را نمی توان در جمله ساده کرد و دانش آموز باید آن ها را یاد بگیرد مانند واژه ی «مجاز»، بنابراین این واژه ها در متن درس شماره گذاری شده و برای دسترسی آسان تر زیر نویس شده است، از این رو بخش واژه ها که در کتاب مرجع آمده است در مناسب سازی برداشته شده است.

- مناسب سازی در کنار کتاب مرجع تدریس می شود و جایگزینی برای کتاب مرجع نمی باشد.
در پایان شایسته است یادآور شویم که کتاب مناسب سازی که در پیش روی شما می باشد دستاورد کوشش و همکاری بانوان زهرا سهرابی، جمیله ناصحی و آقای یوسف موسوی است که بی گمان از لغزش و کاستی به دور نیست، از این رو از همکاران گرامی درخواست داریم به انگیزه ی تأثیر بر روند یادگیری و افزایش شتاب آن به دانش آموزان با آسیب شنوایی ما را در کاستن از لغزش و کاستی یاری کنید.

حقوق و مسئولیت‌های ما

فصل ۱

حوزه‌های موضوعی:

- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت
- فضا و مکان

یکی از نیازها و ضرورت‌های مهم زندگی ما آشنایی با حقوق و مسئولیت‌هایمان است. به عبارت دیگر، هر فردی باید هم با حقوق خود آشنا باشد و هم وظایف خود را بداند و آنها را انجام دهد.

حتماً تاکنون عبارت‌هایی از قبیل این حق من است یا نباید حق کسی را پایمال کرد، را شنیده یا به کار برده‌اید. آیا درباره موضوع حق یا حقوقی که افراد نسبت به یکدیگر دارند فکر کرده‌اید؟

از سوی دیگر، همواره گفته می‌شود که همراه با هر حقی مسئولیت و تکلیفی وجود دارد. این به چه معناست؟

در این فصل شما با نمونه‌هایی از حقوق و مسئولیت‌های خود آشنا می‌شوید.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن درمی‌یابید:

- منظور از حق و مسئولیت چیست؟
- حقوق ما در خانه و مدرسه و محیط زندگی کدام‌اند؟
- ما چه مسئولیت‌هایی نسبت به خود، دیگران و محیطی که در آن زندگی می‌کنیم داریم؟
- تکلیف ما در مقابل خداوند متعال چیست؟

من حق دارم

خداوند با آفرینش انسان، حقوقی به او بخشیده است. حق چیزهایی است که یک انسان باید داشته باشد. انسان از ابتدای تولد دارای حقوق^۱ طبیعی است. مانند: حق حیات، برخورداری از نعمت های الهی، ازدواج، آزادی، که مهمترین حق، همان حق حیات (زندگی) است.

همه ی انسان ها با هر نژاد^۲ و زبان و... دارای حقوق یکسانی هستند. همه ی انسان ها زندگی اجتماعی دارند و برای رفع نیازهای مادی و معنوی خود به هم دیگر کمک می کنند.

فعالیت:

(۱) چند مورد از نعمت های الهی را نام ببرید.

(۲) جدول را کامل کنید.

مسکن			نیاز مادی
.....	نیاز به آرامش		نیاز معنوی

ما در مکان های مختلف دارای حقوق مختلف هستیم:

داشتن نام خوب
 داشتن شناسنامه
 محبت پدر و مادر
 امکان رفتن به مدرسه
 داشتن مسکن و غذا و لباس مناسب

حقوق در خانه و خانواده

(۱) حقوق: حق ها

(۲) نژاد: ویژگی های مشترک یک ملت یا قوم مانند رنگ پوست: زرد پوست، سیاه پوست و...

برابری تمام دانش آموزان در مدرسه
 بیان محترمانه ی مشکلات درسی
 عدم^۱ تنبیه بدنی

حقوق در مدرسه

داشتن محیط پاکیزه
 داشتن امکانات^۲ بهداشتی و پزشکی
 داشتن امنیت^۳

حقوق در محیط زندگی

(۱) عدم: نبودن

(۲) امکانات: وسایل موردنیاز هر کار

(۳) امنیت: نداشتن ترس از وضعیتی که داریم

پرسش های پیشنهادی:

۱- چیزهایی است که یک انسان باید داشته باشد.

۲- چند نمونه از حقوق طبیعی را نام ببرید.

۳- مهم ترین حق طبیعی انسان چیست؟

۴- آیا همه ی انسان ها در حقوق طبیعی باهم برابرند؟

سازمان آموزش و پرورش استثنائی کشور

من مسئول هستم

ما انسان ها در روابط با دیگران دارای (حقوق متقابل) هستیم.

به طور مثال همانطور که پدر و مادر برای فرزندان کارهایی انجام می دهند، فرزندان هم باید برای پدر و مادر کارهایی انجام دهند.

پس بنابراین همان طور که ما حقوقی داریم، مسئول هم هستیم.

مسئولیت یعنی وظایفی که باید انجام دهیم.

افراد در نقش های مختلف مسئولیت های مختلف دارند. مثلاً شما در مدرسه نقش دانش آموز دارید و در خانه نقش فرزند یا خواهر یا برادر دارید و برای هر نقش مسئولیت جدا باید انجام دهید.

فعالیت:

برای هر کدام از نقش های خود یک مسئولیت بنویسید.

فرزند، خواهر یا برادر :

دانش آموز :

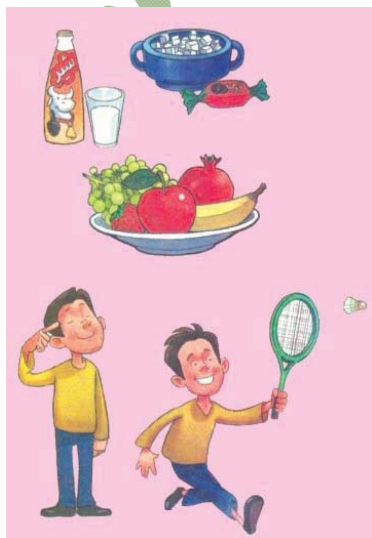
ما در برابر چه چیز و چه کسانی مسئول هستیم؟

استفاده ی درست از نعمت ها

شکر گزاری

عبادت خدا

مسئولیت های من در نزد خدا

مراقبت از خود

خوردن غذاهای مناسب

ورزش کردن

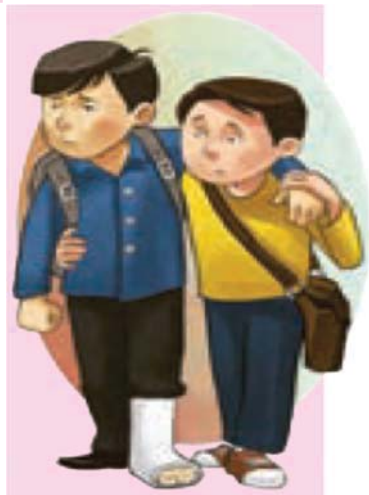
رفتار و اعمال شایسته

مسئولیت های من نسبت به خودم

همکاری و احترام به پدر و مادر
احترام به معلم و انجام تکالیف
محافظت از اموال عمومی
تلاش برای آبادانی کشور
حفظ بهداشت و پاکیزگی محیط زیست

مسئولیت من نسبت به دیگران

پرسش های پیشنهادی:

- ۱- انسان در روابط با دیگران دارای..... است.
- ۲- همانطور که ما حقوق داریم هم داریم.
- ۳- افراد در نقش های مختلف،مسئولیت های مختلف دارند.با ذکر مثال توضیح دهید.
- ۴- سه مورد از وظایف خود نسبت به دیگران را بنویسید.

○ کاربرگه شماره (۱) حقوق و مسئولیت ها ○

جدول را کامل کنید. نام خودتان و اعضای خانواده را بنویسید، سپس یکی دو مورد حقوق و مسئولیت های هریک از اعضای خانواده را به طور مختصر بنویسید.

نام اعضای خانواده	حقوق	مسئولیت ها
۱- پدر	او حق دارد ... او حق دارد ...	...
۲-		
۳-		

قانون، قانون

فصل ۲

حوزه‌های موضوعی:

- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت
- فضا و مکان

حتماً تاکنون از خود پرسیده‌اید که چرا اتومبیل‌ها و آدم‌ها در برابر چراغ قرمز توقف می‌کنند؟ چرا سال تحصیلی در روز و زمان مشخصی آغاز و پایان می‌یابد؟ چرا ادارات و بانک‌ها ساعت معینی کار خود را آغاز می‌کنند و به پایان می‌برند؟ چرا برای تأسیس یک کارخانه، مغازه و ساختن یک ساختمان باید مجوز گرفت؟ چرا برای هر سازمان و مؤسسه، وظایفی معین شده است؟

پاسخ این است: رعایت قانون
ما برای برقراری نظم و جلوگیری از هرج و مرج و همچنین حفظ حقوق انسان‌ها به قانون نیاز داریم.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن درمی‌یابید:

- چرا به قانون و مقررات نیاز داریم؟
- پیروی نکردن از قانون چه پیامدهایی دارد؟
- قانون اساسی چیست؟
- چه کسانی قانون وضع می‌کنند؟ کار قوه مقننه چیست و از چه بخش‌هایی تشکیل شده است؟

درس ۳ چرا به مقررات و قوانین نیاز داریم؟

ما انسان ها از ابتدای تولد با انسان های دیگر زندگی می کنیم و در روابط با دیگران حقوقی داریم اما در به دست آوردن این حقوق آزادی کامل نداریم و باید قانون را رعایت کنیم.
از مهم ترین علل به وجود آمدن مقررات و قوانین:

(۱) برقراری نظم و امنیت

(۲) حفظ حقوق افراد

فعالیت ۱: به تصویر زیر نگاه کنید گروه دوستان با هم به اردو رفته اند در مورد قوانین گروه در کلاس با هم گفت و گو کنید.

- ۱-
- ۲-
- ۳-
- ۴-

قوانین و مقررات همه مکان ها با هم برابر نیست مکان های عمومی مثل کتابخانه، سینما، پارک، مسجد و ورزشگاه مقررات مخصوص خود دارند.

فعالیت ۲: در مورد مقررات این مکان ها در کلاس گفت و گو کنید.

به وجود آمدن نظم و امنیت برای همه مردم خوب است اگر ما قوانین را رعایت نکنیم در جامعه نظم و امنیت از بین می رود و حقوق دیگران پایمال^۱ می شود.

(۱) پایمال: از بین بردن

به تصویر زیر دقت کنید : نظم و مقررات و حفظ حقوق افراد در آنها را توضیح دهید.

پرسش های پیشنهادی:

۲- مهم ترین علل به وجود آمدن قوانین و مقررات را نام ببرید؟

۲- ما برای بدست آوردن حقوق خود باید..... را رعایت کنیم.

۳- اگر ما قوانین را رعایت نکنیم در جامعه چه مشکلاتی به وجود می آید؟

۴- جملات درست و نادرست را مشخص کنید.

الف) انسان ها از ابتدای تولد می توانند تنها زندگی کنند.

ب) مقررات همه مکان ها با هم برابر است.

پ) به وجود آمدن نظم و امنیت به ضرر همه مردم است.

☐ درست	☐ نادرست
☐ درست	☐ نادرست
☐ درست	☐ نادرست

قانون گذاری

هر جامعه ای برای حفظ نظم و امنیت و حقوق افراد به مقررات و قوانین نیاز دارد. فکر می کنید این قوانین و مقررات را چه کسانی بوجود آورده اند؟
فعالیت (۱): مقرراتی برای کلاس و مدرسه تان بنویسید؟

قوانین چگونه پدید آمده اند؟

- (۱) دستور های مذهبی و اخلاقی: مانند اینکه با کفش وارد مسجد نشوید.
 - (۲) مقررات به صورت توافق^۱ یا عادت در گروه های اجتماعی: مانند ایستادن در صف اتوبوس یا نانوايي
 - (۳) مقررات تصویب^۲ شده در یک نهاد یا مجلس: مانند بستن کمربند ایمنی یا ایستادن پشت چراغ قرمز
- نکته:** به مقرراتی که به وسیله ی یک نهاد یا مجلس تصویب می شود قانون می گویند .
همه ی افراد در برابر قانون مساوی هستند یعنی همه باید قوانین را رعایت کنند فرقی نمی کند چه کسی باشد، فقیر یا ثروتمند، معلم یا دانش آموز، پلیس یا مردم عادی

قانون اساسی

- مهم ترین قانون هر کشور قانون اساسی آن کشور است.
در قانون اساسی هر کشور موارد زیر معین شده است:
- ۱- مهم ترین حقوق ملت
 - ۲- مهم ترین روابط و وظایف حکومت و مردم

قوه مقننه

- نوشتن و تصویب قوانین بر عهده ی قوه مقننه است. این قوه دو بخش دارد:
- ۱- مجلس شورای اسلامی
 - ۲- شورای نگهبان

(۱) مجلس شورای اسلامی

نمایندگان در هر شهر توسط مردم برای یک دوره ی چهار ساله انتخاب می شوند و به مجلس در شهر تهران می روند و قوانین را تهیه و تصویب می کنند.

(۱) توافق: موافقت کردن

(۲) تصویب: موافقت با قانون نوشته شده

نمای بیرونی ساختمان مجلس شورای اسلامی

۲) شورای نگهبان

این شورا از ۱۲ نفر عضو دارد.

الف) ۶ نفر فقیه^۱

ب) ۶ نفر حقوقدان

شورای نگهبان دو وظیفه دارد:

۱- تطبیق^۲ قوانین مجلس بر اساس احکام اسلام

۲- نظارت بر انتخابات

نکته: قانون گذاران با توجه به نیاز های مختلف جامعه قوانین را وضع^۳ می کنند.

پرسش های پیشنهادی:

۱- هر جامعه برای حفظ امنیت و حقوق افراد به نیاز دارد.

۲- قوانین چگونه پدید آمده اند؟

۳- قانون را تعریف کنید .

۴- منظور از اینکه همه افراد در مقابل قانون مساوی هستند چیست؟

۵- مهم ترین قانون هر کشور آن کشور است.

۶- در قانون اساسی هر کشور چه مواردی معین شده است ؟

۱) فقیه: کسی که احکام دینی را از قرآن و حدیث بدست می آورد.

۲) تطبیق: برابر کردن

۳) وضع قانون: نوشتن قانون

۷- وظیفه قوه مقننه چیست؟

۸- قوه مقننه از چند بخش تشکیل شده است؟

۹- مجلس شورای اسلامی از چه کسانی تشکیل شده است؟

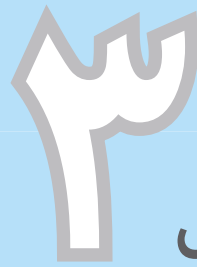
۱۰- شورای نگهبان چند نفر عضو دارد؟

۱۱- دو وظیفه شورای نگهبان را نام ببرید

۱۲- موارد مربوط را به هم وصل کنید:

• بستن کمربند ایمنی	الف) دستور مذهبی
• وارد نشدن با کفش در مسجد	ب) مقررات به صورت عادی
• ایستادن در صف	پ) مقررات تصویب شده در مجلس
• غذا خوردن	

مقابله با حوادث

فصل

حوزه‌های موضوعی:

- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت

انسان‌ها در زندگی با خطرها و حوادث ناگواری چون سیل، زلزله، آتش‌سوزی و تصادف روبه‌رو می‌شوند.

حتماً تاکنون شنیده‌اید که در منطقه‌ای سیل یا زلزله خسارات زیادی به مردم وارد کرده و عده‌ای را بی‌خانمان نموده است و این حس در شما به وجود آمده که بخواهید به یاری آسیب‌دیدگان بشتابید و به آنها کمک کنید.

این حس زیبای شما همدلی و همدردی است. همدلی و کمک به دیگران از گذشته تا به امروز در جوامع مختلف وجود داشته است. اما علاوه بر کمک‌های فردی، امروزه مؤسسات اجتماعی مختلفی نیز به وجود آمده‌اند که به کمک آسیب‌دیدگان حوادث می‌شتابند و بخشی از نیازهای آنها را برطرف می‌کنند.

در این فصل شما با دو مورد از این مؤسسات آشنا می‌شوید.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن در می‌یابید:

- چرا در هنگام وقوع حوادث با هم‌نوعان، همدلی و همیاری می‌کنیم؟
- جمعیت هلال احمر در هنگام حوادث چه کارهایی انجام می‌دهد؟
- بیمه چیست و انواع آن کدام است؟
- چرا بیمه به وجود آمده است؟

همدلی و همیاری در حوادث

بعضی مواقع در اثر زلزله، سیل، بیماری های واگیر دار^۱ و جنگ تعدادی انسان و خانه از بین می روند مانند حوادثی که در کشور ما به وجود آمده است:

● جنگ تحمیلی علیه ایران ● زلزله بم ● زلزله آذربایجان ● سیل استان گلستان

همدلی یعنی: ما خودمان را به جای فرد حادثه دیده بگذاریم و شرایط او را بفهمیم.

همیاری یعنی: کمک به فرد حادثه دیده.

خداوند همدلی و انسان دوستی را در وجود ما قرار داده است همدلی و همیاری باید در حوادث کوچک هم وجود داشته باشد مانند کمک کردن به دوستان که بیمار شده است.

فعالیت ۱: اگر دوست شما در اثر یک حادثه یا بیماری معلول^۲ شده باشد شما برای او چه کارهایی می کنید؟

کدام مؤسسات اجتماعی در حوادث به ما کمک می کنند؟

امروزه به علت زیاد شدن وسایل ارتباطی و حمل و نقل اخبار حوادث خیلی زود به همه می رسد در جامعه مؤسسات مختلفی برای همدلی و همیاری در هنگام حوادث به وجود آمده است مانند:

۱- جمعیت هلال احمر

۲- سازمان آتش نشانی

۳- فوریت های پزشکی (اورژانس)

۴- نیروی انتظامی

۵- بسیج

(۱) بیماری واگیردار: بیماری هایی که مردم از همدیگر می گیرند مانند: سرماخوردگی

(۲) معلول: کسی که یک یا چند عضو بدنش مانند دست یا پا و... به خوبی کار نکند.

جمعیت هلال احمر: یکی از موسسات است که در زمان حوادث طبیعی^۱ یا جنگ به مردم کمک می کند .
وظایف جمعیت هلال احمر:

۱- کمک های اولیه به زخمی ها و بردن آن ها به بیمارستان

۲- برپا کردن چادرهای اسکان

۳- جمع آوری کمک های مردمی (غذا و پوشاک)

۴- تلاش برای صلح و دوستی

▲ اعضای جمعیت هلال احمر در حال امدادرسانی

پرسش های پیشنهادی :

۱- چه حوادثی تا به حال در کشور ما بوجود آمده است ؟

۲- همدلی یعنی چه ؟

۳- کمک به فرد حادثه دیده نام دارد.

۴- چرا امروزه اخبار حوادث خیلی زود به همه می رسد؟

۵- کدام مؤسسه در زمان حوادث طبیعی یا جنگ به مردم کمک می کند ؟

الف) اداره آموزش پرورش ب) جمعیت هلال احمر پ) مجلس ت) شورای نگهبان

۶- موسسات مختلفی که در جامعه برای همیاری و همدلی به وجود آمده اند را نام ببرید.

۷- وظایف جمعیت هلال احمر را نام ببرید ؟

(۱) حوادث طبیعی: حوادثی مانند سیل، زلزله، طوفان

بیمه و مقابله با حوادث

در ابتدای هر سال تحصیلی والدین شما پولی برای بیمه دانش آموزی می پردازند .
آیا می دانید چرا این کارت را به شما می دهند ؟

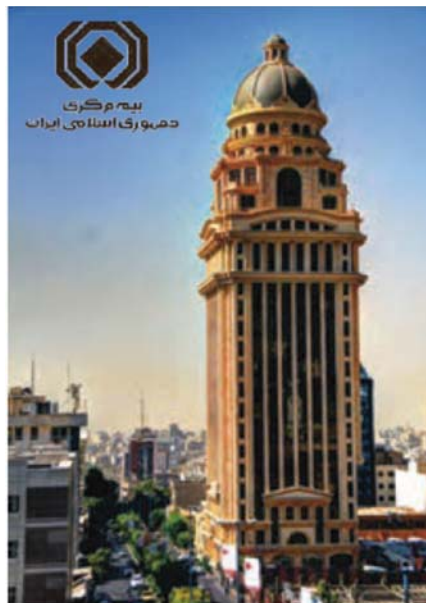

• چرا بیمه به وجود آمده است؟

برای هر فرد در طول زندگی ممکن است حوادثی مانند: بیماری، تصادف، آتش سوزی، بیکاری و..... به وجود بیاید که جان و مال افراد را به خطر بیندازد.
مؤسسه بیمه برای جبران زیان های مالی و جانی به وجود آمده است.

• بیمه چیست؟

بیمه یک قرارداد بین مؤسسه بیمه و بیمه شونده است.
مؤسسه بیمه با دریافت حق بیمه^۱ از بیمه شونده زیان های مالی و جانی را برای بیمه شونده جبران می کند.
بیمه مرکزی در تهران برکار تمامی موسسه های بیمه در کشور نظارت دارد.

ساختمان بیمه مرکزی در تهران

(۱) حق بیمه: پولی که بیمه گزار به بیمه گر پرداخت می کند.

انواع بیمه :

(۱) بیمه اجباری : افراد باید طبق قانون بیمه شوند مانند: بیمه وسایل نقلیه موتوری^۱

(۲) بیمه اختیاری: افراد به دلخواه می توانند بیمه می شوند مانند: بیمه آتش سوزی

نکته: همه سازمان ها ، اداره ها و کارخانه ها باید کارمندان و کارگران خود را بیمه کنند. افرادی که تحت پوشش بیمه بهداشت و درمان هستند بخشی از هزینه های پزشکی خود مانند: عمل جراحی ، آزمایشگاه و خرید دارو را از طریق بیمه دریافت می کنند.

(۱) وسایل حمل و نقل: وسایلی که انسان و اشیاء را جابجا می کند.

پرسش های پیشنهادی:

۱- چرا بیمه به وجود آمد؟

۲- یک قرارداد بین مؤسسه بیمه و بیمه شونده است.

۳- مؤسسه ی بیمه چگونه زیان های مالی و جانی را جبران می کند؟

۴- انواع بیمه را با ذکر مثال نام ببرید؟

۵- افراد تحت پوشش کدام بیمه، هزینه های پزشکی خود را دریافت می کنند؟

الف) بیمه آتش سوزی ب) بیمه بهداشت و درمان پ) بیمه خودرو

تولید، توزیع، مصرف

فصل ۴

حوزه های موضوعی:

- منابع و فعالیت های اقتصادی
- فضا و مکان
- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت
- زمان، تداوم و تغییر

آیا دقت کرده اید که همه ما از صبح تا شب از کالاهای و وسایل زیاد و متنوعی استفاده می کنیم؟ برخی از این کالاها مانند خوراک و پوشاک آن قدر برای زندگی ما ضروری هستند که درواقع بدون استفاده از آنها نمی توانیم به زندگی ادامه دهیم. همه این کالاها در جایی توسط تولیدکنندگان تولید شده اند و سپس به وسیله توزیع کنندگان به دست ما رسیده اند تا آنها را مصرف کنیم. آیا می دانید یکی از مشکلات بزرگ دنیای امروز مصرف بی رویه است؟ راستی آیا در فعالیت های اقتصادی نیز ما حقوق و مسئولیت هایی داریم؟

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت های آن درمی یابید:

- چرا تولید صورت می گیرد؟
- برای تولید به چه عواملی نیاز داریم؟
- تولیدات چگونه عرضه و توزیع می شوند؟
- حقوق و مسئولیت های ما به عنوان مصرف کننده چیست؟

تولید و توزیع

چرا تولید می کنیم؟

هدف از تولید رفع نیاز های انسان است.

محصولی که تولید می شود ممکن است به دو صورت باشد { کالا، مانند: کیف ، کفش ، یخچال و... خدمات، مانند: خدمات دندانپزشکی، آتش نشانی

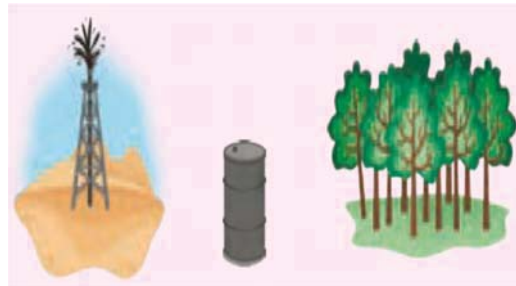
فعالیت:

۱- کالاهایی که در یک روز استفاده می کنید را نام ببرید.

۲- دو مورد از کالا ها را انتخاب کنید و بنویسید برای تولید آنها به چیز هایی نیاز داریم؟

برای تولید به چه عواملی نیاز داریم ؟

(۱) منابع طبیعی (آب- خاک- جنگل- نفت- گاز و...)

(۲) سرمایه (پول - ماشین آلات- کارگاه و...)

در واقع سرمایه ،ابزار لازم برای استفاده از منابع طبیعی است.

۳) نیروی انسانی: انسان با کار و تلاش و دانش خود نقش مهمی در تولید دارد.

علت پدید آمدن مشاغل و حرفه های مختلف:

- ۱- رونق^۱ کشاورزی
- ۲- تولید محصول زیاد
- ۳- پرداختن به کارهای دیگر
- ۴- پیدایش مهارت در کارهای دیگر
- ۵- تقسیم کار^۲
- ۶- پیدایش شغل های مختلف

امروزه هیچ کس توانایی تأمین همه نیاز های خود را به تنهایی ندارد.

به طور کلی مشاغل و فعالیت های اقتصادی در سه گروه طبقه بندی می شود: کشاورزی، صنعت، خدمات

(۱) رونق: پیشرفت

(۲) تقسیم کار: واگذاری هر بخش از کار به کسی

توزیع کالا و خدمات

هر تولید کننده ای باید محصولات خود را به دست مشتریان برساند و بازار مصرف پیدا کند. توزیع^۱ فعالیتی است که بین تولید کننده و مصرف کننده رابطه برقرار می کند. البته فروشنده باید از کم فروشی یا گران فروشی پرهیز کند.

(۱) توزیع: پخش کردن

پرسش های پیشنهادی:

۱- هدف از تولید چیست؟

۲- محصولی که تولید می شود ممکن است یا.....باشد.

۳- آیا انسان ها به تنهایی می توانند نیاز های خود را بر طرف کنند؟

۴- مشاغل اقتصادی به چند دسته تقسیم می شوند؟

۵- رابطه ای است بین تولید کننده و مصرف کننده.

۶- کدام یک از موارد زیر جزء منابع طبیعی است؟

- ۷-همان ابزار لازم برای استفاده از منابع طبیعی است.
- الف) ماشین آلات ب) افراد متخصص پ) جنگل ت) کارگاه

مصرف

مصرف کننده کسی است که برای رفع نیاز های مختلف خود کالا یا خدمات را می خرد .
 خرید کالا و خدمات با وسیله ای به نام پول انجام می شود. البته امروزه به شیوه های مختلف خرید انجام می شود مانند: استفاده از کارت بانکی و یا خرید اینترنتی

حقوق مصرف کننده

- خرید کالای سالم و بدون اشکال
- نوشتن مشخصات روی کالا
- استاندارد بودن کالا
- درج تاریخ تولید و تاریخ انقضا روی کالا
- استفاده از رنگ و طمع دهنده های مجاز^۱ برای مواد غذایی
- ...

(۱) مجاز: اجاز داده شده

استاندارد ویژگی هایی است که یک تولید کننده برای تولید کالا باید رعایت کند.

در کشور ما کیفیت کالایی که تولید می شود توسط سازمان^۱ ملی استاندارد ایران بررسی می شود.

مسئولیت های مصرف کننده

مصرف درست، مهم ترین مسئولیت مصرف کننده است.

منظور از مصرف، استفاده از کالا و خدمات برای رفع نیاز های مختلف است.

دوری از مصرف گرایی

مصرف گرایی یعنی بدون داشتن نیاز واقعی برای تفریح ، خود نمایی ، چشم و هم چشمی با دیگران کالا خریداری کنیم.

اسراف و مصرف گرایی در اسلام گناه است.

یکی از آثار مصرف گرایی آسیب رساندن به محیط زیست و تولید زباله است. وقتی تولید زیاد باشد مصرف هم زیاد می شود و در نتیجه زباله ی زیاد هم تولید می شود .

روش های از بین بردن زباله

الف) سوزاندن زباله ها
ب) دفن زباله ها در زمین

فعالیت:

۱- برای کمتر استفاده کردن از ظروف پلاستیکی و نایلون چند راهکار بنویسید.

مادر من به جای گرفتن کیسه پلاستیکی از مغازه دار، با خودش زنبیل یا کیسه بارجه ای همراه می برد تا پلاستیک کمتر مصرف شود.

(۱) سازمان: اداره

۲- آیا می دانید این علامت که روی برچسب بسته بندی برخی کلاها وجود دارد ، نشانه چیست؟

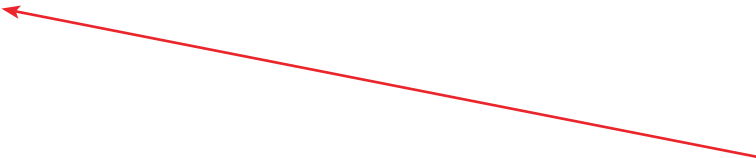
پرسش های پیشنهادی:

- ۱- منظور از مصرف چیست؟
- ۲- مصرف کننده چه کسی است؟
- ۳- منظور از مصرف درست چیست؟
- ۴- زباله ها چگونه از بین می روند؟
- ۵-یعنی مصرف کالا بدون داشتن نیاز واقعی.
- ۶- ویژگی های که یک تولید کننده برای تولید کالا باید رعایت کند را استاندارد می گویند. درست ☐ نادرست ☐

کاربرگه شماره (۲) کشاورزی، صنعت و خدمات

الف) هریک از مواد اولیه یا خام* مربوط به کدام صنعت است؟ با خط به هم مربوط کنید.

محصول	مواد اولیه یا خام*
کارخانه نساجی	گوجه فرنگی
بیسکویت سازی	چوب (الوار)
کاشی سرامیک	نخ نایلونی
رب سازی	چغندر قند
کیف و کفش	فولاد
کارخانه هواپیما سازی	چرم
مبل و صندلی	آرد
قند سازی	خاک رس
وسایل الکتریکی	رشته های مسی

ب) هریک از واحدهای زیر نمایانگر فعالیت در کدام بخش کشاورزی، صنعت یا خدمات هستند؟

فعالیت	بخش	فعالیت	بخش
قالیشویی	خدمات	آرایشگاه	
تولید ماکارونی	صنعت	پرورش زنبور عسل	
پلیس + ۱۰		بیمه	
خودروسازی		خشکشویی	
تولید قارچ		نساجی	
دامداری		سیمان سازی	
مبل سازی		مرغداری	
خواربار فروشی		کمپوت (خوشاب) سازی	
مهمانسرا		فوریت های پزشکی (اورژانس)	

محیط زندگی خود را بشناسیم

فصل

حوزه‌های موضوعی:

- مکان و فضا
- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت

شما در کجا زندگی می‌کنید؟ در کدام شهر یا روستا؟
اگر کسی از شما بخواهد محیطی را که در آن زندگی می‌کنید، برایش توصیف کنید، چه می‌گویید؟
هر یک از ما در یکی از شهرها یا روستاهای ایران عزیز به سر می‌بریم.
محیط زندگی ما دارای ویژگی‌های طبیعی و انسانی است.
چه خوب است مکانی را که در آن زندگی می‌کنیم بشناسیم تا بتوانیم در حفاظت و آبادانی آن بکوشیم.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن در می‌یابید:

- برای شناخت یک مکان، چگونه پرسش‌های جغرافیایی طرح کنیم؟
- چه وسایلی به شناخت محیط زندگی ما کمک می‌کند؟
- انواع نقشه کدام است و چگونه می‌توان از نقشه‌ها استفاده کرد؟
- ویژگی‌های مهم طبیعی و انسانی کشور ما چیست؟

من کجا زندگی می کنم؟

هرمکان ویژگی های طبیعی و انسانی دارد.

ویژگی های طبیعی: مثل نوع آب و هوا- رود ها- پوشش گیاهی و ناهمواری^۱ ها و غیره
ویژگی های انسانی: مثل جمعیت، فعالیت های اقتصادی، سواد، زبان، آثار تاریخی و غیره
دانش جغرافیا به ما کمک می کند که ویژگی های طبیعی و انسانی مکان های مختلف را بشناسیم.

فعالیت ۱

هریک از دانش آموزان در مورد محل زندگی خود توضیح دهند.

چه وسایلی به شناخت محیط زیست کمک می کنند؟

۱- نقشه

۲- عکس

۳- کره زمین

۴- فرهنگ نامه^۲ ها و کتاب ها

۵- رایانه و اینترنت

نقشه تصویرافقی از سطح زمین است که به نسبت مورد نیاز کوچک شده است.

نقشه ها انواع مختلفی دارد، مانند: نقشه ی ناهمواری ها، نقشه ی راه ها، نقشه تقسیمات کشوری، نقشه گردشگری و ...

فعالیت ۲

- با ورق زدن کتاب، انواع نقشه را پیدا کنید

- با استفاده از نقشه ی تقسیمات کشوری، استان و شهر خود را نشان دهید.

(۱) ناهمواری ها: پستی و بلندی زمین

(۲) کتاب هایی که در آن شیوه های زندگی مردم توضیح داده شده است.

با استفاده از مقیاس خطی در زیر هر نقشه می توان فاصله ی واقعی مکان ها را روی زمین حساب کرد .

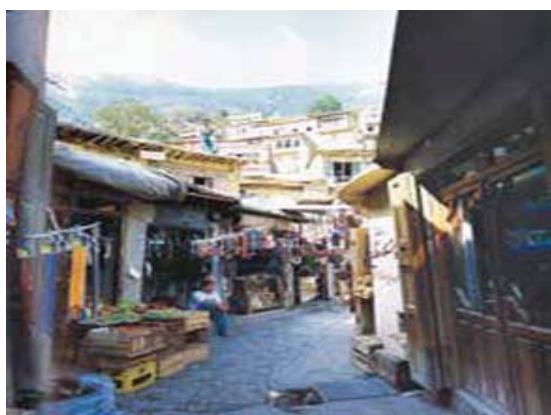
کشور

فعالیت ۳

با استفاده از مقیاس خطی فاصله ی واقعی میدان ها را روی نقشه فوق محاسبه کنید.

● عکس ها در جغرافیا سه دسته اند:

۱- عکس های معمولی

۲- عکس های هوایی

۳- عکس های ماهواره ای

از عکس های هوایی و ماهواره ای برای تهیه ی نقشه استفاده می شود.

• کره ی جغرافیایی نمونه ی کوچک شده کره ی زمین است.

پرسش های پیشنهادی:

- ۱- کدام یک از موارد زیر جزء ویژگی های طبیعی است؟
الف) سواد ب) زبان پ) آثار تاریخی ت) آب و هوا
- ۲- به ما کمک می کند ویژگی های طبیعی و انسانی مکان ها را بشناسیم.
- ۳- وسایل مورد مطالعه در جغرافیا را نام ببرید.
- ۴- تصویری افقی از سطح زمین است که به اندازه ی مورد نیاز کوچک شده است.
- ۵- همان نمونه ی کوچک شده ی کره زمین است.
- ۶- عکس ها چند نوع اند؟

ایران ، خانه ما

در کشور ما عده ی زیادی در شهر ها و تعدادی در روستا ها زندگی می کنند و عده ی کمی زندگی عشایری^۱ دارند

به نقشه نگاه کنید ، کشورمان برای اداره ی بهتر به بخش هایی تقسیم شده است. هر بخش استان نامیده می شود و توسط استانداری^۲ اداره می شود.

هر استان نیز به چند شهرستان تقسیم می شود و هر شهرستان از چند شهر و روستا به وجود آمده است.

فعالیت:

شهر یا روستای محل زندگی شما جزء کدام شهرستان و استان است؟

(۱) زندگی عشایری: چادرنشینی

(۲) استانداری: جایی که مسوولیت اداره استان را دارد.

- شهرداری** مؤسسه ای است که برای اداره ی بهتر شهر به وجود آمده است . برخی از وظایف شهرداری عبارت اند از:
- ساختن یا تعمیر^۱ آسفالت خیابان ها
 - ایجاد فضای سبز (پارک)
 - نظافت کوچه ها و خیابان ها
 - ساختن پل و پیاده رو
 - نظارت بر حمل و نقل عمومی (مترو- اتوبوس BRT و.....)
- شهرداری بخشی از پول لازم برای انجام وظایف خود را از عوارض نوسازی که مردم پرداخت می کنند بدست می آورد.

روستا به وسیله ی شورای اسلامی روستا اداره می شود.

(۱) تعمیر: درست کردن

● اشکال زمین در ایران

(۱) نواحی مرتفع و بلند :

- الف) نواحی مرتفع شمال ایران
- ۱- کوه های آذربایجان (شمال غربی)
 - ۲- رشته کوه البرز (شمال)
 - ۳- کوه های خراسان (شمال شرق)

فعالیت :

با توجه به نقشه ی صفحه ی ۳۶ به پرسش های زیر پاسخ دهید.

۱- قله های آتش فشانی ارتفاعات آذربایجان را نام ببرید و روی نقشه علامت بزنید

۲- قله های مهم رشته کوه البرز را روی نقشه نشان دهید و بنویسید.

۳- مهم ترین قله های ارتفاعات خراسان را بنویسید.

ب) ارتفاعات^۱ زاگرس در غرب

به نقشه نگاه کنید و نام قله های بلند زاگرس را نام ببرید.

پ) ارتفاعات مرکزی و جنوب شرق

(۱) ارتفاعات: نواحی بلند

با توجه به نقشه چند قله ی بلند در نواحی مرکزی ایران را نام ببرید.

البته قابل ذکر است که پوشش گیاهی در دامنه های شمالی و جنوبی البرز با هم فرق می کند.

دامنه ی شمالی البرز به دلیل برف و باران زیاد و نزدیکی به دریا پوشیده از جنگل است. ولی دامنه های جنوبی برف و باران کمتری دارد و پوشش گیاهی کمتری دارد.

۲) نواحی پست و کم ارتفاع

این نواحی شامل جلگه، دشت و کوهپایه است.

با توجه به نقشه ناهمواری ها دو دشت وسیع ایران را بنویسید.

برخی از دشت ها به دلیل خاک مساعد و آب و هوای مناسب برای کشاورزی مناسب هستند.

جلگه ها از زمین های بسیار خوب برای کشاورزی هستند.

کوهپایه ها زمین های هستند که از یک سو به کوه و از سوی دیگر به دشت ها مربوط می شوند و به عنوان چراگاه استفاده می شوند.

پرسش های پیشنهادی:

۱- نواحی مرتفع ایران به چند بخش تقسیم می شوند؟

۲- ارتفاعات شمال به چند دسته تقسیم می شوند؟ برای هر کدام یک قله نام ببرید.

۳- چرا دامنه ی شمال البرز پوشیده از جنگل است؟

۴- قله دنا در کدام رشته کوه قرار دارد؟

الف) البرز ☐ ب) زاگرس ☐ پ) کوه های خراسان ☐ ت) کوه های آذربایجان ☐

۵- زمین هایی هستند که از یک سو به کوه و از سوی دیگر به دشت ها وصل می شوند.

۶- چرا برخی دشت ها برای کشاورزی مناسب هستند؟

○ کاربرگه شماره (۳) آشنایی با تقسیمات استان ○

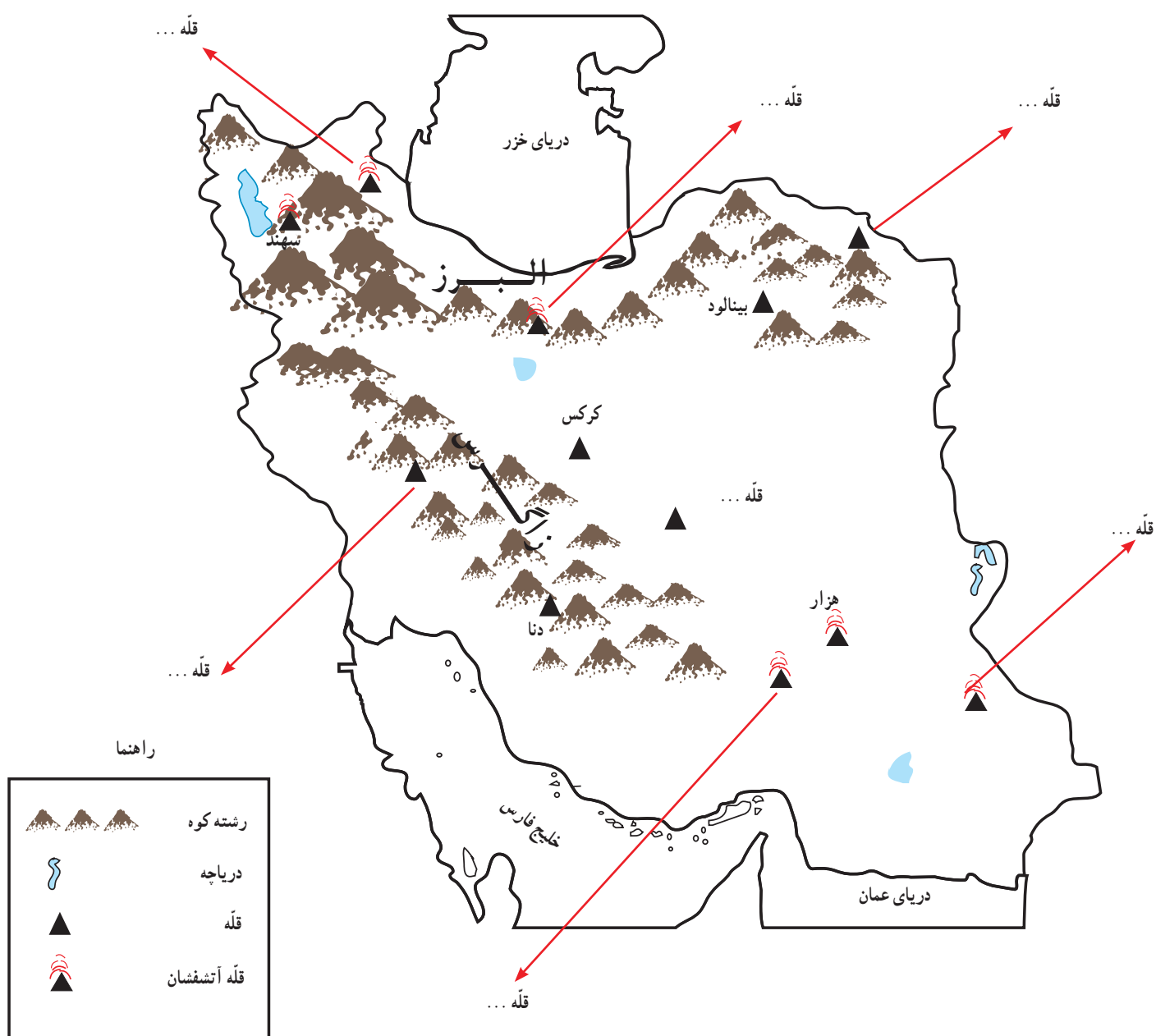
محل چسباندن نقشه تقسیمات سیاسی (کشوری) استان.

با راهنمایی و کمک معلم، نقشه تقسیمات سیاسی (کشوری) استان محل زندگی تان را پیدا کرده، رونوشت بگیرید، و در این محل بچسبانید. سپس به پرسش ها پاسخ دهید.

نقشه خوانی :

- استان شما چند شهرستان دارد؟ با شماره مشخص کنید.
- مرکز استان شما کدام شهر است؟
- بزرگ ترین شهرستان و کوچک ترین شهرستان استان شما کدام است؟
- شهر یا روستایی که شما در آن زندگی می کنید در کدام شهرستان این استان واقع شده است؟

کاربرگ شماره (۴) قلّه‌های مهم ایران

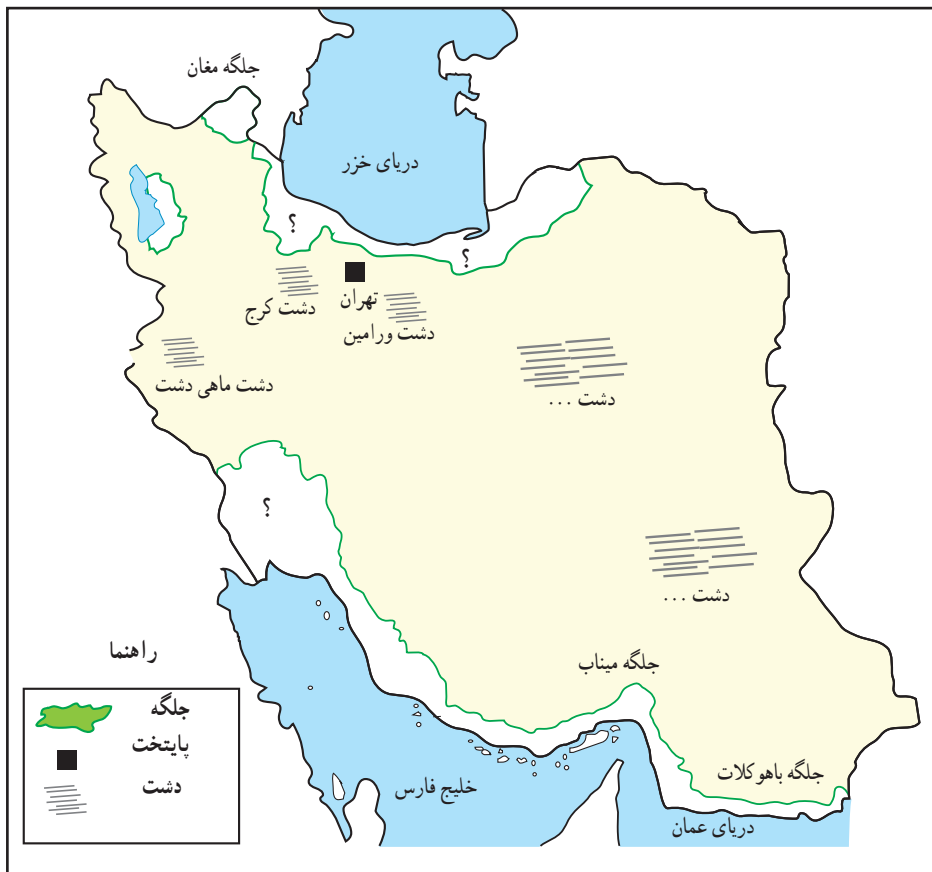
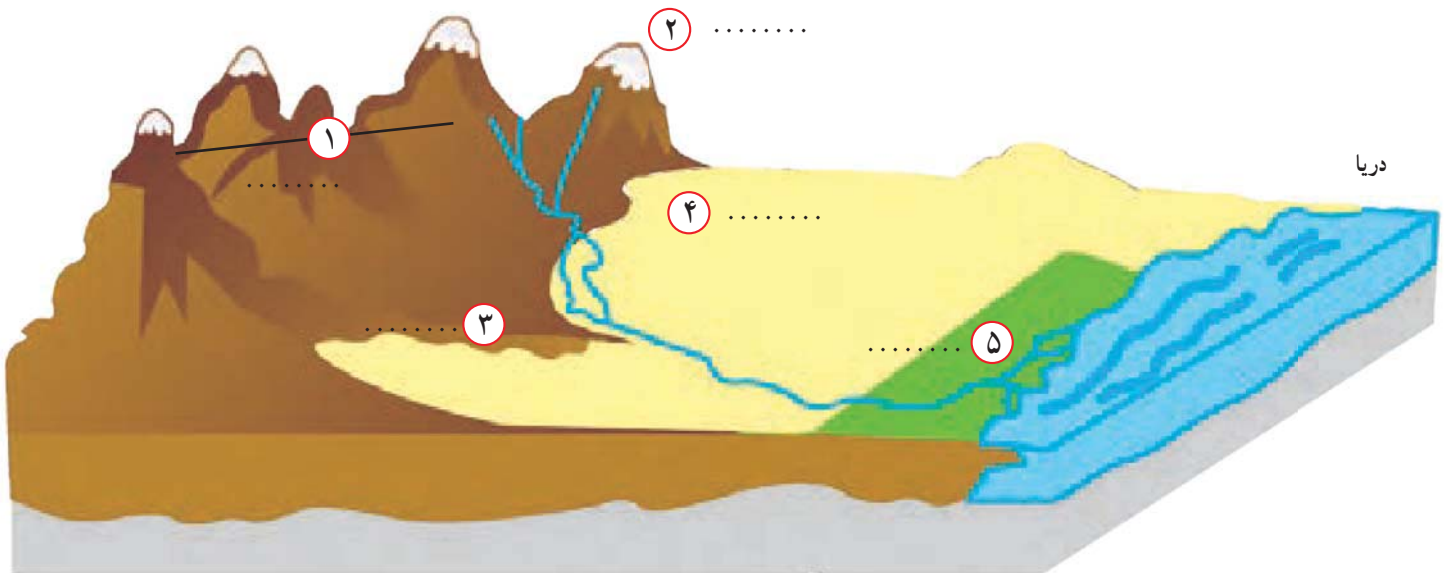
– روی نقشه نام قلّه‌هایی را که نوشته نشده است بنویسید.

– دریاها را با مداد آبی رنگ کنید.

– کدام قلّه‌ها آتشفشان بوده‌اند؟ بنویسید.

کاربرگه شماره (۵) دشت و جلگه

۱- روی مدل، کنار شماره‌ها، کلمه جلگه، دشت، کوهپایه، قله و رشته کوه را بنویسید.

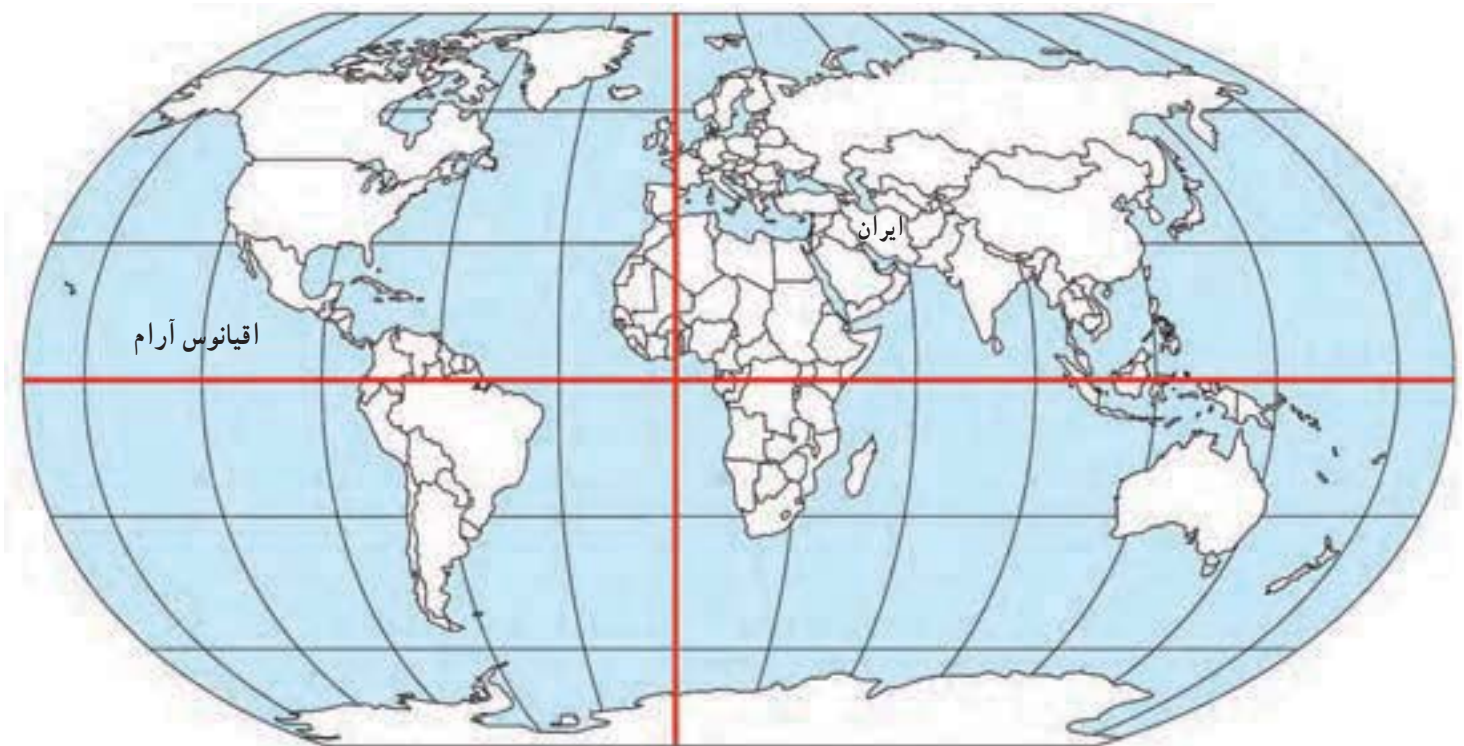

۲- نام جلگه‌ها و دشت‌هایی را

که روی نقشه نوشته نشده، بنویسید.

جلگه‌ها را با مداد سبز رنگ کنید.

○ کاربرگه شماره (۶) ایران در جهان ○

۱- روی نقشه، نام قاره‌های جهان را بنویسید.

۲- نام اقیانوس‌های جهان را بنویسید.

۳- نام بزرگ‌ترین مدار (استوا) را بنویسید.

۴- نام نصف‌النهار مبدأ را بنویسید.

۵- محل کشور ایران را با مدادرنگی رنگ‌آمیزی و مشخص کنید.

۶- ایران در کدام قاره قرار دارد؟

۷- ایران به کدام اقیانوس نزدیک‌تر است؟

۸- ایران در کدام نیمکره قرار دارد؟ شمالی یا جنوبی؟

۹- ایران در کدام نیمکره قرار دارد؟ شرقی یا غربی؟

۱۰- نقشه را با سلیقه خود رنگ‌آمیزی کنید.

از زیستگاه‌های ایران حفاظت کنیم

فصل

حوزه‌های موضوعی:

- فضا و مکان
- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت
- منابع و فعالیت‌های اقتصادی

ایران کشوری است پهناور با کوه‌های بلند و دشت‌های وسیع، که از شمال و جنوب به دریا راه دارد. در ایران آب و هواهای مختلف وجود دارد.

کشور ما ایران طبیعتی بسیار زیبا و شگفت‌انگیز دارد. آیا می‌دانید ایران از نظر تعداد و تنوع جانوران و گیاهان جزء کشورهای کم‌نظیر دنیا است؟

ایران کشوری است که در هر جای آن، شرایط محیطی خاصی پدید آمده است و انواع گوناگونی از گیاهان و جانوران در آن یافت می‌شود. اما متأسفانه به دلیل برخی فعالیت‌های نامناسب یا بدون برنامه، به این طبیعت زیبا و نعمت‌های خدادادی لطمه‌هایی وارد شده است.

امروزه حفاظت از محیط‌زیست در کشور ما مسئله‌ای مهم و وظیفه‌ای بزرگ است.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن درمی‌یابید:

- زیستگاه چیست؟

- چرا در ایران زیستگاه‌های گوناگون به وجود آمده است؟

- چه عواملی موجب از بین رفتن پوشش گیاهی و زندگی جانوری یک ناحیه می‌شود؟

- چرا و چگونه می‌توانیم از زیستگاه‌های ایران حفاظت کنیم؟

تنوع آب و هوای ایران

درس ۱۱

• محیط طبیعی ایران متنوع است.

به این تصاویر نگاه کنید می بینید که پوشش گیاهی و زندگی جانوری در هر منطقه آب و هوایی با هم فرق می کند.

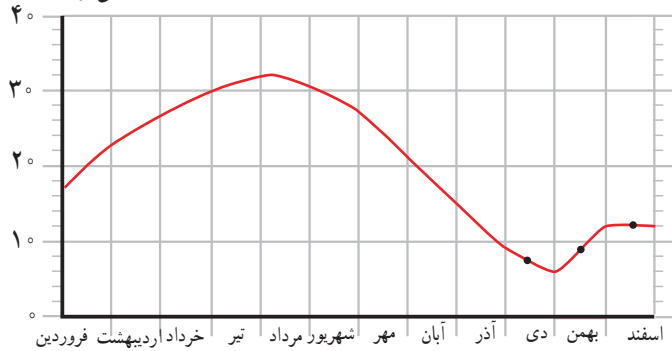

زیستگاه : منطقه بزرگی که در آن مجموعه ای از گیاهان و جانوران خاص زندگی می کنند.
مهم ترین عامل تنوع^۱ زیستگاه ها آب و هوا است.
مهم ترین عناصر آب و هوا دما و بارش است.

(۱) تنوع گوناگونی

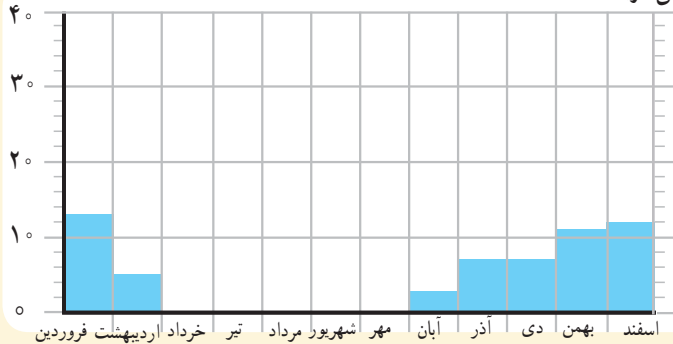
نمودارهای آب و هوایی

(درجه سانتی گراد)

- میزان دمای هوای یک ناحیه را با نمودار خطی و با رنگ قرمز نشان می‌دهند.
- این نمودار میانگین* دمای شهر یزد را در ماه‌های مختلف نشان می‌دهد.

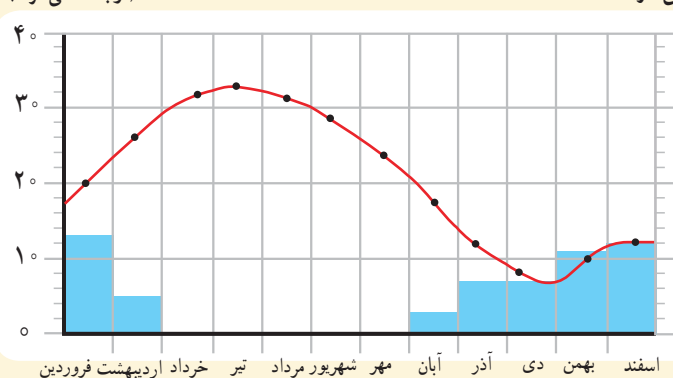
(میلی متر)

- میزان بارش یک ناحیه را با نمودار ستونی و به رنگ آبی نشان می‌دهند.
- این نمودار بارش شهر یزد را در ماه‌های مختلف نشان می‌دهد.

(درجه سانتی گراد)

(میلی متر)

- در این نمودار، دو نمودار دما و بارش با یکدیگر ترکیب شده است. از روی این نمودار می‌توانیم به میزان دما و میزان بارش شهر یزد پی ببریم.

فعالیت

۱- کاربرگه شماره (۷) نمودارهای آب و هوایی را در کلاس تکمیل کنید.

• آب و هوای ایران متنوع است.

ایران به چهار ناحیه آب و هوایی تقسیم می شود.

(۱) ناحیه معتدل و مرطوب خزری

- قرار گرفتن بین دریای خزر و کوه های البرز
- مرطوب ترین ناحیه آب و هوایی (بارش زیاد)
- تابستان و زمستان معتدل
- دارای جنگل های انبوه
- دارای زمین های حاصلخیز
- زراعت دیم

(۲) ناحیه معتدل و نیمه خشک کوهستانی

- شامل کوه های بلند و کوهپایه های اطراف آن
- بارش کافی
- بارش برف در کوهستان های بلند
- زمستان سرد و تابستان معتدل
- دارای جنگل و چراگاه
- زراعت دیم^۱

(۳) ناحیه گرم و خشک داخلی

- نواحی مرکزی ایران
- بارش خیلی کم
- تابستان بسیار گرم و خشک
- پوشش گیاهی فقیر^۲ (درختان گز و بوته های خار دار)
- ایجاد بیابان

(۱) زراعت دیم: کشاورزی با باران

(۲) پوشش گیاهی فقیر: جایی که گیاهان خیلی کمی دارد.

۴) ناحیه گرم و شرجی

- در کنار خلیج فارس و دریای عمان
- تابستان بسیار گرم و زمستان ملایم
- بارش بسیار کم
- هوای شرجی

نکته: آب و هوای شرجی: در نواحی جنوب ایران به علت وجود دریا و تبخیر آب ها ، رطوبت هوا زیاد است و حالت شرجی پیدا می کند.

فعالیت ۱: در نواحی مختلف ایران آب و هوا چگونه بر فعالیت های انسان ، غذا، مسکن، پوشاک و غیره تأثیر می گذارد؟

پرسش های پیشنهادی :

- ۱- به منطقه بزرگی که در آن مجموعه ای از گیاهان و جانوران خاص زندگی می کنند می گویند
- ۲- مهم ترین عامل تنوع زیستگاه ها چیست؟
- ۳- مهم ترین عناصر آب و هوا و است.
- ۴- انواع آب و هوای ایران را نام ببرید؟
- ۵- ویژگی های ناحیه گرم و خشک داخلی را نام ببرید.

۶- چرا جنوب ایران هوا شرجی است ؟

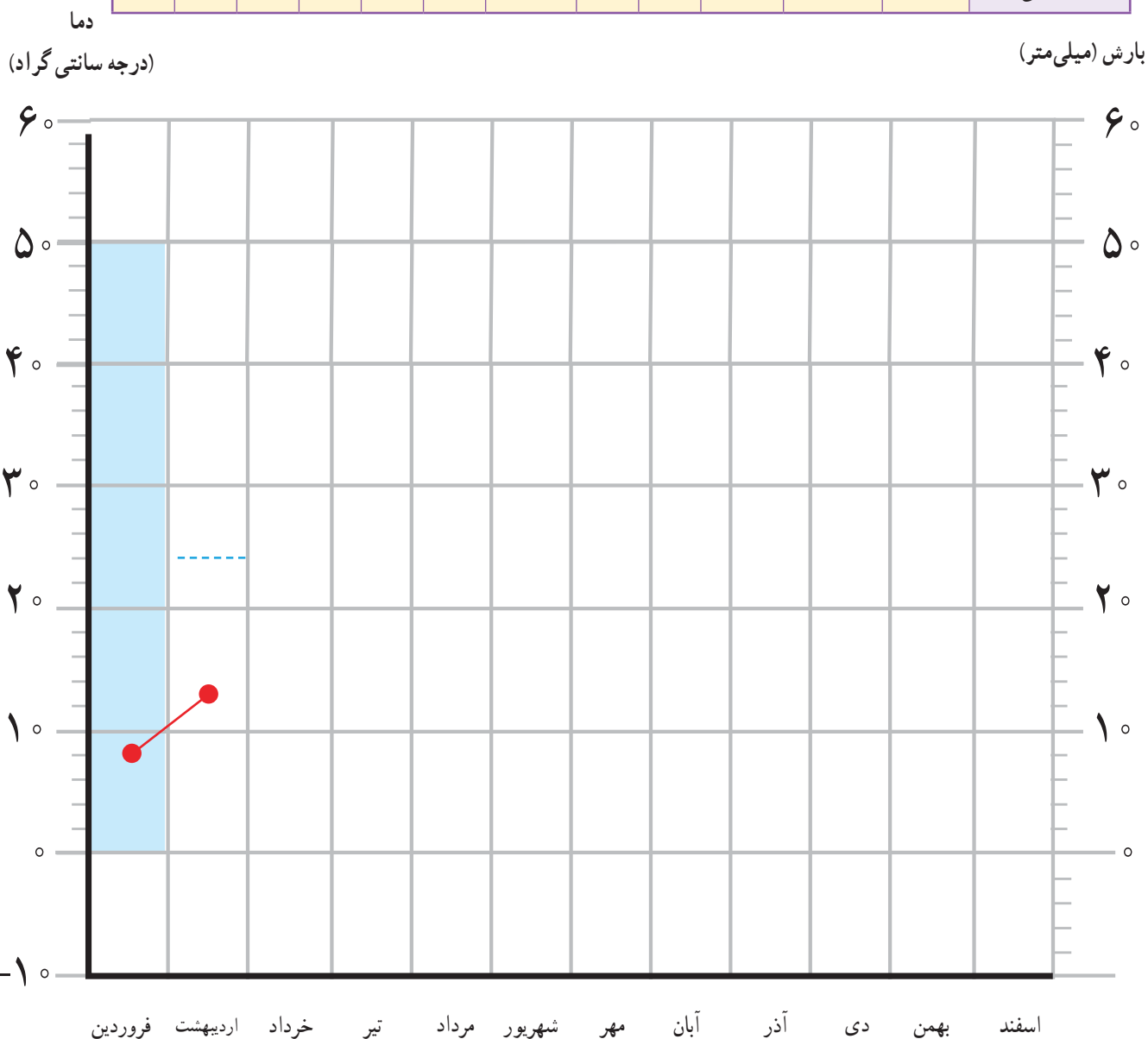
۷- مرطوب ترین ناحیه آب و هوایی ایران کدام است؟

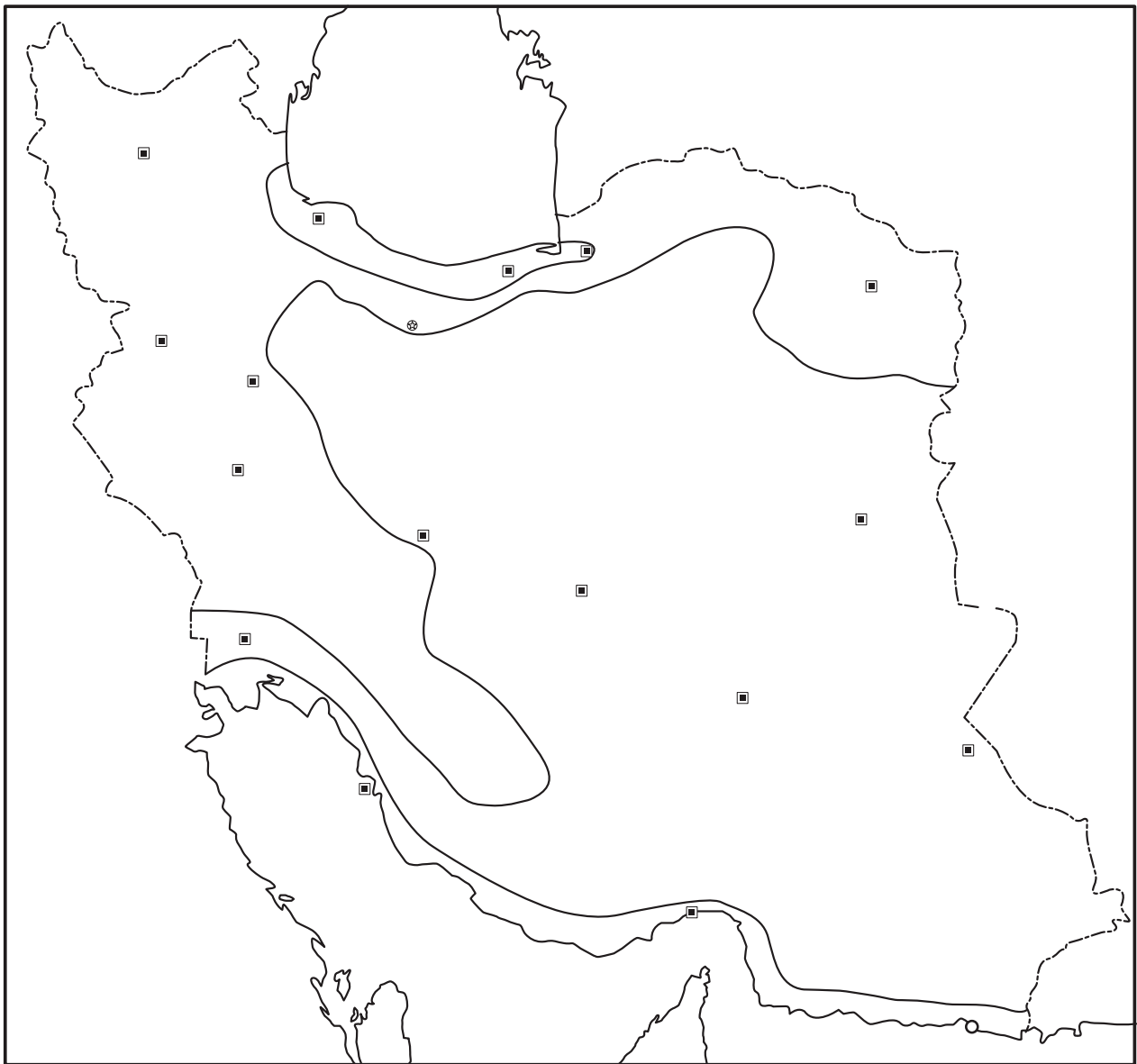
- الف) کوهستانی ☐ ب) معتدل خزری ☐ پ) گرم خشک ☐ ت) شرجی ☐

○ کاربرگه شماره (۷) نمودارهای آب و هوایی ○

به جدول میانگین بارش و دمای ماهانه ایستگاه شهرکرد توجه کنید و با استفاده از اعداد آن ابتدا نمودار بارش را به صورت ستونی و سپس نمودار دما را به صورت خطی کامل کنید.

ماه‌ها	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند
بارش (میلی متر)	۵۰	۲۴	۵	۰	۰	۰	۷	۲۸	۵۲	۵۶	۵۴	۵۳
دما (درجه سانتی گراد)	۸	۱۴	۲۰	۲۴	۲۵	۲۰	۱۴	۸	۴	-۱	۰	۴

راهنما

- معتدل و مرطوب خزری
- معتدل و نیمه خشک کوهستانی
- گرم و خشک
- گرم و شرجی سواحل جنوب

۱- نقشه را طبق راهنما رنگ آمیزی کنید و روی آن نوع آب و هوا را بنویسید.

۲- دریاها را با رنگ آبی رنگ آمیزی کنید و نام آنها را بنویسید.

۳- از هر ناحیه آب و هوایی دو شهر مثال بزنید و نام آنها را روی نقشه بنویسید.

○ کاربرگه شماره (۹) بچه‌های ایران از محل زندگی خود می‌گویند ○

ابتدا مطالب صفحه بعد را با دقت بخوانید، سپس جدول را کامل کنید.

نام	نام شهر یا منطقه	آب و هوا	ویژگی مسکن	شغل‌ها	غذای محلی	سوغات و محصولات مهم
حامد	شهر اردکان استان یزد	خشک و بسیار گرم در تابستان				
بایرام						
منیر						
یاسمن						

حفاظت از زیستگاه های ایران

بعضی از گونه ها ی گیاهی و جانوری فقط در ایران وجود دارند مانند تصاویر زیر:

لاله وازگون

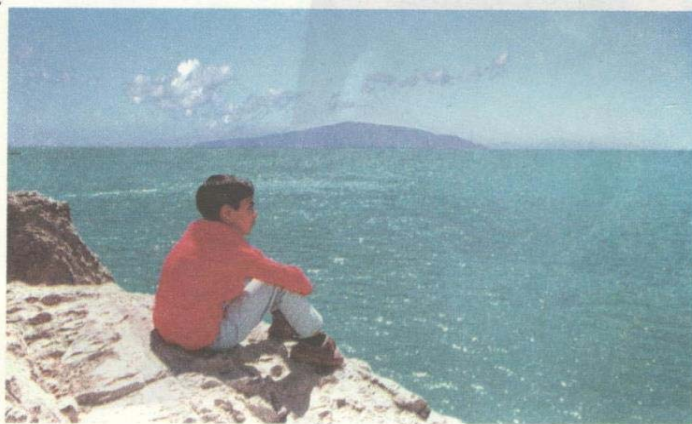

سمندر لرستانی

سوسن چلچراغ

چرا زیستگاه ها تخریب می شوند؟

۱- ساختن راه ها

۲- ساختن خانه ها و شهر ها

۳- قطع درختان

۴- از بین بردن مراتع

۵- شکار بیش از حد

۶- تولید زباله

۷- فعالیت های کار خانه ها

۸- حمل و نقل مواد سمی

۹- استفاده از آفت کش ها

چرا از زیستگاه ها حفاظت می کنیم؟

۱- سپاسگزاری از نعمت های خداوند

۲- لذت بردن از زیبایی های طبیعت

۳- حق زندگی موجودات دیگر

۴- وابستگی موجودات زنده به یکدیگر

(۱) آفت: موجودات ریز و درشتی که به محصولات کشاورزی آسیب می رسانند.

۵- استفاده از فواید گیاهان و جانوران

نکته : انسان نباید در استفاده از طبیعت اسراف یا سودجویی کند.
فعالیت ۱: چند گیاه دارویی را که در منزل مصرف می کنید را نام ببرید و خواص آن ها را بگویید.

• چگونه از زیستگاه ها حفاظت کنیم؟

سازمان حفاظت از محیط زیست وظیفه مراقبت از زیستگاه های طبیعی کشور و جلوگیری از تخریب و آلودگی آنها را دارد.

محیط بان: کسی که نگهبان زیستگاه های طبیعی است.

برخی از کارهایی که ما برای حفاظت از محیط زیست باید انجام دهیم:

- ۱- نگهداری از گل ها و درختان
- ۲- غذا دادن به پرندگان
- ۳- صرفه جویی در مصرف کاغذ
- ۴- روشن نکردن آتش در جنگل
- ۵- نریختن زباله در محیط زیست

منطقه ی حفاظت شده : سرزمین هایی است که در آن از گیاهان و جانوران محافظت می شود.
در منطقه حفاظت شده شکار ، صید^۱ یا قطع درختان ممنوع است.

پرسش های پیشنهادی:

۱- چهار مورد از علل تخریب زیستگاه ها را بنویسید؟

۲- چرا باید از زیستگاه ها حفاظت کنیم؟

۳- به کسی که نگهبان زیستگاه های طبیعی است می گویند.

۴- سرزمین هایی که در آن از گیاهان و جانوران محافظت می شود چه نام دارد؟

الف) دشت ب) کوهپایه پ) منطقه حفاظت شده ت) چراگاه

۱) صید: شکار جانوران آبی

کاربرگه شماره (۱۰) چه اتفاقاتی می افتد اگر ...؟

۱- دربارهٔ هریک از موقعیت‌های زیر گفت‌وگو کنید و پیامدهای هر موقعیت را در کلاس بگویید.

الف) اگر فردی زباله‌ها را در آب رودخانه‌ای که از کنار روستا

می‌گذرد، بریزد ...

..... -

..... -

..... -

..... -

ب) اگر گروهی در هنگام مسافرت در یک فضای سبز کنار جاده

توقف کنند و آنجا ناهار بخورند، سپس پلاستیک غذاها و بطری نوشابه و

زباله‌ها را در آنجا رها کنند و بروند

-

-

ج) اگر گروهی از دانش‌آموزان به یک اردوی تفریحی در ناحیهٔ

جنگلی بروند، چای درست کنند و بخورند اما در هنگام ترک آنجا، آتش را

با دقت خاموش نکنند.

-

-

.....

د) اگر پسر تفنگ بادی را به پارک کوچک نزدیک خانه‌شان ببرد

و به پرندگان شلیک کند، ...

-

-

.....

۲- آیا به نظر شما، کسانی که زیستگاه‌ها را تخریب می‌کنند باید

جریمه شوند؟ چرا؟

جمعیت و منابع

فصل

حوزه‌های موضوعی:

- مکان و فضا
- منابع و فعالیت‌های اقتصادی
- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت
- زمان، تداوم و تغییر

جمعیت کشور ما در سال ۱۳۹۰ به ۷۵ میلیون نفر رسیده است.

ایران سرزمین پهناوری است که جمعیت آن در همه جا به طور یکسان پراکنده نشده است. در برخی نواحی تراکم جمعیت بسیار زیاد و در برخی نواحی کم است.

با افزایش جمعیت میزان مصرف منابع افزایش می‌یابد. برای حفظ منابع طبیعی چه باید کرد؟ آیا بهترین راه تغییر در سبک زندگی و مصرف نیست؟

یادتان نرود شما هم یکی از مصرف کنندگان هستید. حفاظت از منابع وظیفه مهم ما است. انسان‌ها نیز منابع و سرمایه‌های یک کشور هستند.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن درمی‌یابید :

- معنای رشد جمعیت و تراکم جمعیت چیست؟

- جمعیت ایران چه ویژگی‌هایی دارد؟

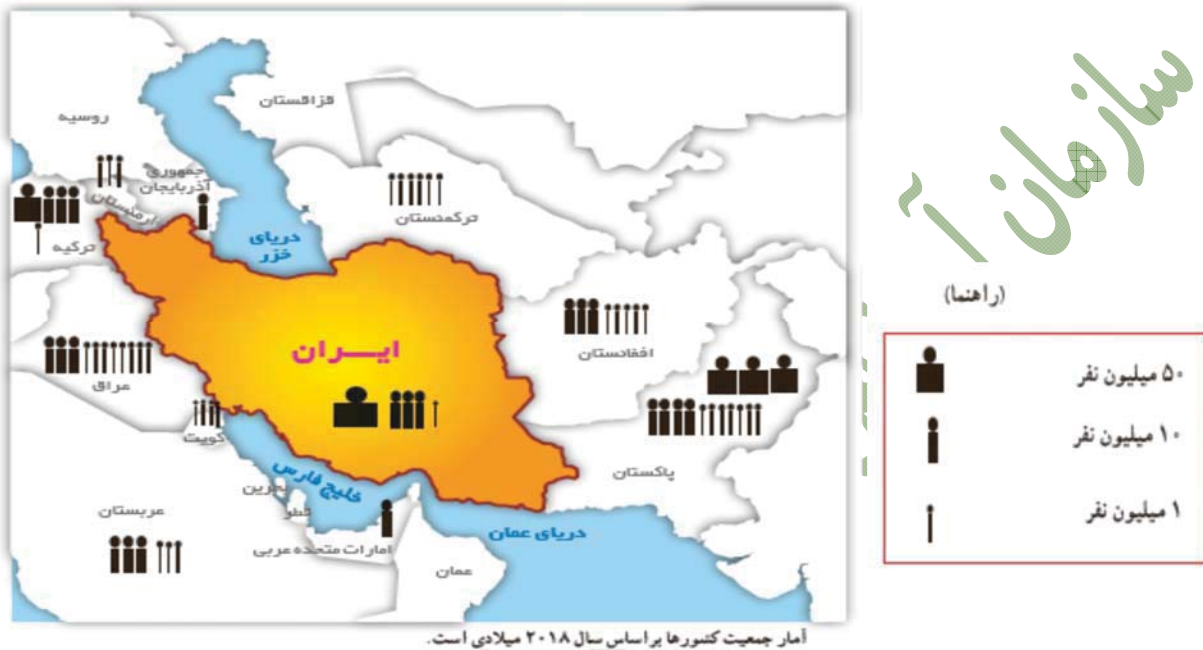
- جمعیت ایران چگونه در کشور پراکنده شده است و این پراکندگی

به چه عواملی بستگی دارد؟

- چرا و چگونه باید از آب و خاک به عنوان دو منبع مهم محافظت کنیم؟

جمعیت ایران

جمعیت، تعداد افرادی است که در یک مکان زندگی می کنند.
از طریق سرشماری^۱ جمعیت کشور بدست می آید.
مرکز آمار ایران مسئولیت سرشماری جمعیت را بر عهده دارد.

فعالیت ۱:

به نقشه نگاه کنید:

- پرجمعیت ترین و کم جمعیت ترین کشورهای همسایه ایران را بنویسید.

پرجمعیت ترین:

کم جمعیت ترین:

● جمعیت چگونه افزایش می یابد؟

هنگامی که تعداد زاد و ولد^۲ زیادتر از تعداد مرگ و میر باشد جمعیت افزایش می یابد.

هنگامی که تعداد زاد و ولد کمتر از تعداد مرگ و میر^۳ باشد جمعیت کم می شود، که به آن رشد منفی

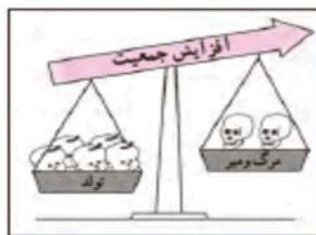
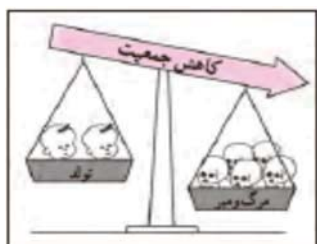
می گویند.

(۱) سر شماری: شمارش جمعیت

(۲) زاد و ولد: به دنیا آمدن

(۳) مرگ و میر: فوت

رشد منفی مشکلاتی ایجاد می کند مانند: کاهش جمعیت جوان، افزایش تعداد سالمندان، کاهش فعالیت اقتصادی

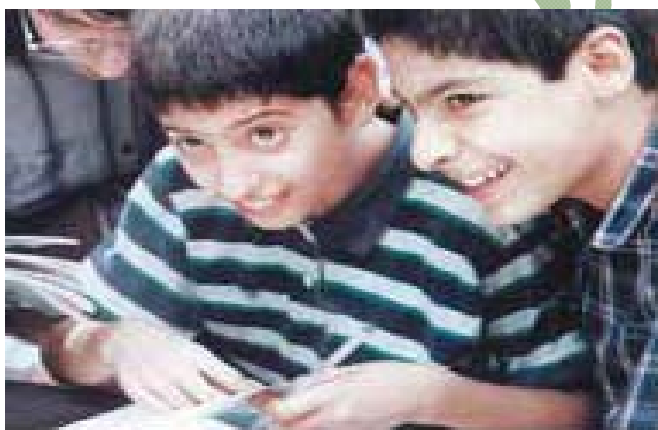

جمعیت به سه گروه سنی تقسیم می شود:

۱- کودکان و نوجوانان

۲- بزرگسالان

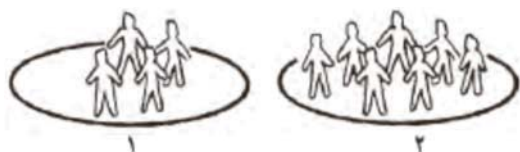
۳- سالمندان

• تراکم جمعیت

به نسبت جمعیت یک مکان بر مساحت آن تراکم جمعیت می گویند.

$$\text{تراکم جمعیت} = \frac{\text{جمعیت}}{\text{مساحت}}$$

فعالیت ۲:

جمعیت استان البرز ۲۴۱۲۵۱۳ نفر است و مساحت آن ۵۱۲۵ کیلومتر مربع است، تراکم جمعیت آن چقدر است؟

کشور

چرا در نواحی داخلی ایران جمعیت کم است؟

۱- کمبود بارش ۲- آب و هوای گرم و خشک ۳- خاک نامساعد و شور

نکته: دشت لوت و دشت کویر خالی از جمعیت است.

چه عواملی باعث تراکم بالا در مناطق زیر شده است؟

پایتخت بودن

• تهران } وجود سازمان ها، ادارات، دانشگاه ها و...

نکته: پرجمعیت ترین ناحیه ی کشور شهر تهران است.

- جلگه های خزری
 - باران کافی
 - هوای معتدل
 - خاک حاصلخیز
 - رونق کشاورزی

نکته: دومین ناحیه ی پرجمعیت کشور، جلگه های خزری است.

- کوهپایه های البرز
 - خاک های حاصلخیز
 - بارندگی کافی

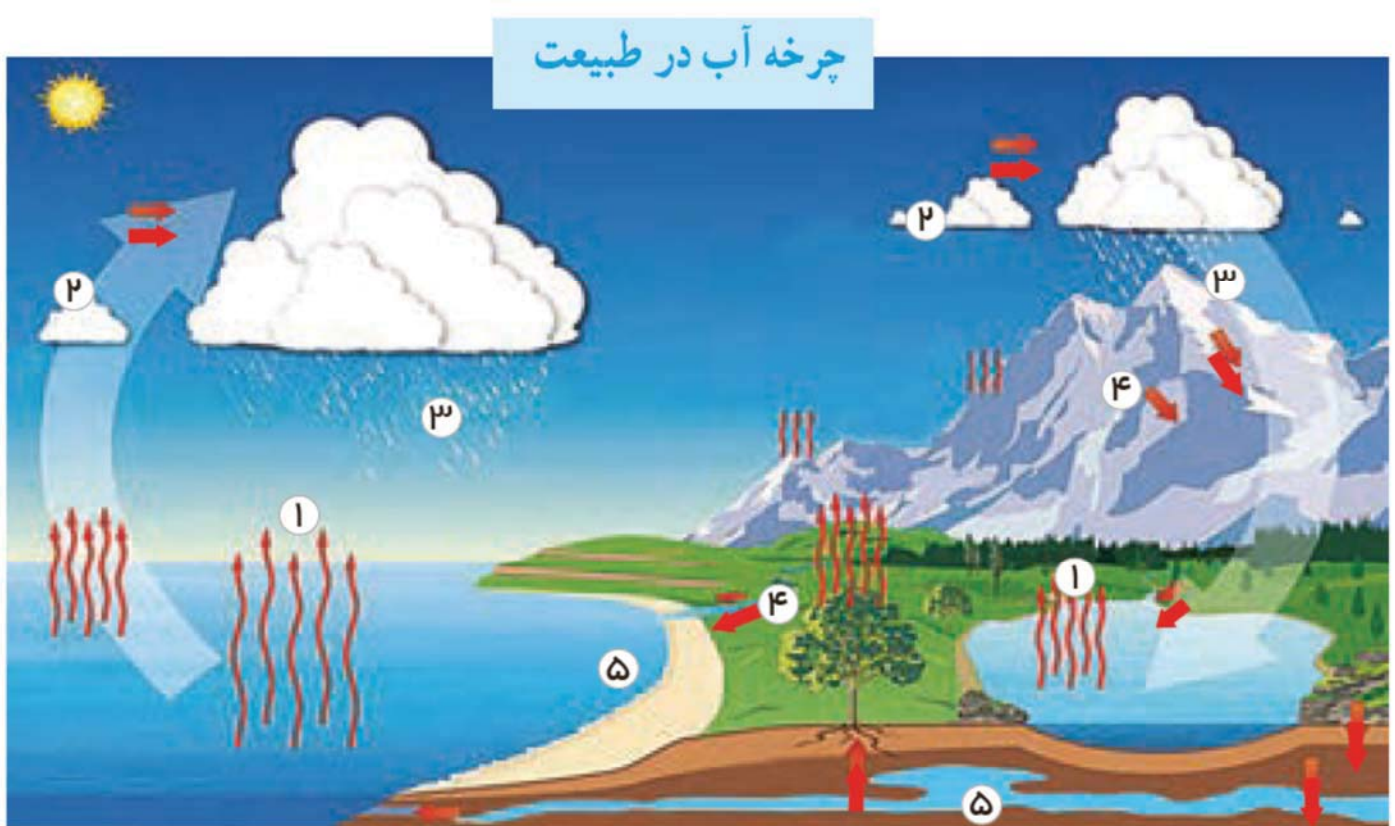
نکته: جلگه های خوزستان به دلیل داشتن نفت و گاز جمعیت زیادی دارد.

پرسش های پیشنهادی:

- ۱- به تعدادی افرادی که در یک مکان زندگی می کنند می گویند.
- ۲- مسئولیت سرشماری جمعیت کشور را بر عهده دارد.
 - هلال احمر ☐
 - شهرداری ☐
 - مرکز آمار ایران ☐
 - سازمان میراث فرهنگی ☐
- ۳- منظور از رشد منفی چیست؟
- ۴- به نسبت جمعیت یک مکان به مساحت آن می گویند.
- ۵- علل تراکم جمعیت در جلگه های خزری چیست؟
- ۶- پر تراکم ترین ناحیه ی کشور کجاست؟
 - ناحیه ی خزری ☐
 - کوهپایه های البرز ☐
 - شهر تهران ☐
 - جلگه ی خوزستان ☐
- ۷- جلگه ی خوزستان به دلیل داشتن نفت و گاز جمعیت زیاد دارد.
 - درست ☐
 - نادرست ☐

منابع آب و خاک

آب یک منبع حیاتی است و همه ی موجودات به آن نیاز دارند.
به طور کلی آب مورد نیاز انسان از آب های سطحی (رود ها) یا آب های زیرزمینی (چاه، چشمه، قنات) تأمین می شود.

فعالیت ۱:

۱- به شکل چرخه ی آب توجه کنید و مقابل اعداد ۱ تا ۵، هر مرحله را توضیح دهید.

(۱) (۲) (۳) (۴) (۵)

ی کشور

به نقشه ی رود ها نگاه کنید و نام رودهای مهم ایران را بنویسید.
 نکته: تنها رود قابل کشتیرانی ایران رود کارون است.
 اغلب رود هایی که از کوه های البرز و زاگرس سرچشمه می گیرند دائمی^۱ هستند.

- (۱) دریای خزر
 (۲) خلیج فارس و دریای عمان
 (۳) دریاچه ها و باتلاق های داخلی
- رود های ایران به کجا می ریزند؟

(۱) دائمی: همیشگی

• مصرف آب

پیش از اینکه آب وارد خانه ی ما شود باید در تصفیه^۱ خانه، میکروب زدایی و تصفیه شود.

کشور ما در منطقه ی گرم و خشک قرار دارد و از بارش کمی برخوردار است. ما باید بتوانیم از آبی که در اختیار داریم درست استفاده کنیم و آن را آلوده نکنیم.

فعالیت ۲:

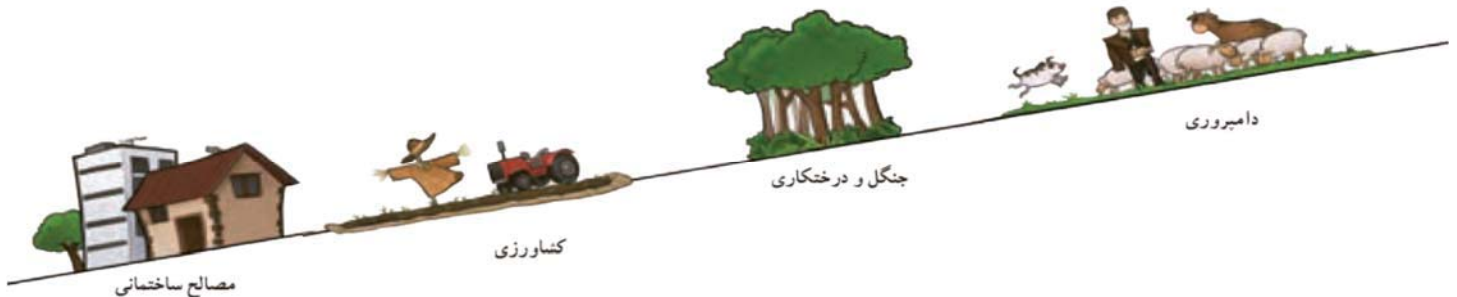
۱- چند راهکار برای درست مصرف کردن آب بنویسید.

۲- چگونه می توان از آلودگی آب جلوگیری کرد؟

(۱) تصفیه خانه: جایی است که آلودگی را از آب جدا می کنند.

• خاک

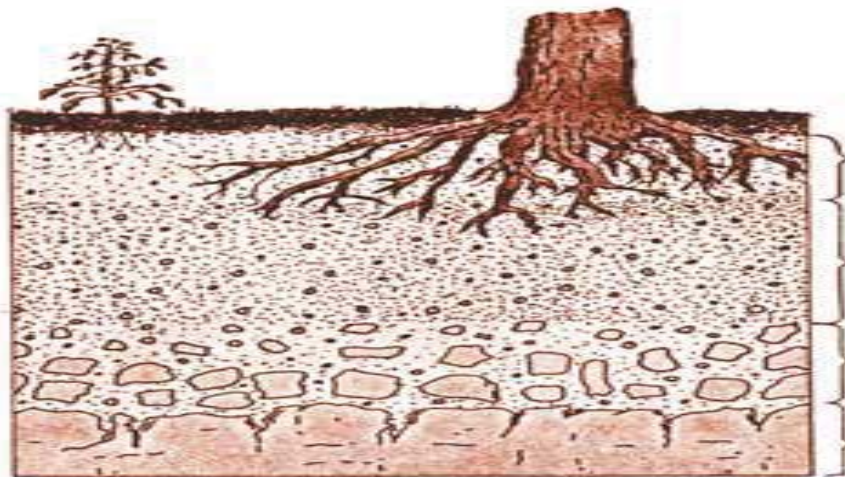
خاک یک منبع مهم غذایی است. آیا می توانید کاربردهای خاک را در زندگی انسان نام ببرید؟

خاک چگونه تشکیل می شود؟

خاک لایه ی نازکی از پوسته ی زمین است که از خرد شدن سنگ ها پدید آمده است. در کشور ما خاک جلگه ها و اطراف رود ها چون دارای مواد آلی^۱ هستند حاصلخیزند ولی خاک نواحی گرم و خشک دارای نمک یا آهک است که برای کشاورزی مناسب نیست.

باقی ماندن بدن جانوران و گیاهان + خرد شدن سنگ ها = خاک

چه عواملی موجب از بین رفتن خاک می شود؟

- کشت پی در پی در زمین کشاورزی
- قطع درختان و کندن بوته ها
- استفاده ی زیاد از کودهای شیمیایی
- ساخت جاده یا ساختمان روی خاک حاصلخیز
- دفن زباله در خاک

(۱) مواد آلی: موادی که در بدن موجودات زنده ساخته می شود.

در کشور ما سازمان جنگل ها و مراتع^۱، حفاظت از خاک را بر عهده دارد.

پرسش های پیشنهادی:

۱- آب مورد نیاز انسان از کجا تأمین می شود؟

۲- تنها رود قابل کشتیرانی کشور مان چه نام دارد؟

سفیدرود ☐

زاینده رود ☐

کارون ☐

کرخه ☐

۳- رود های ایران به کجا می ریزند؟

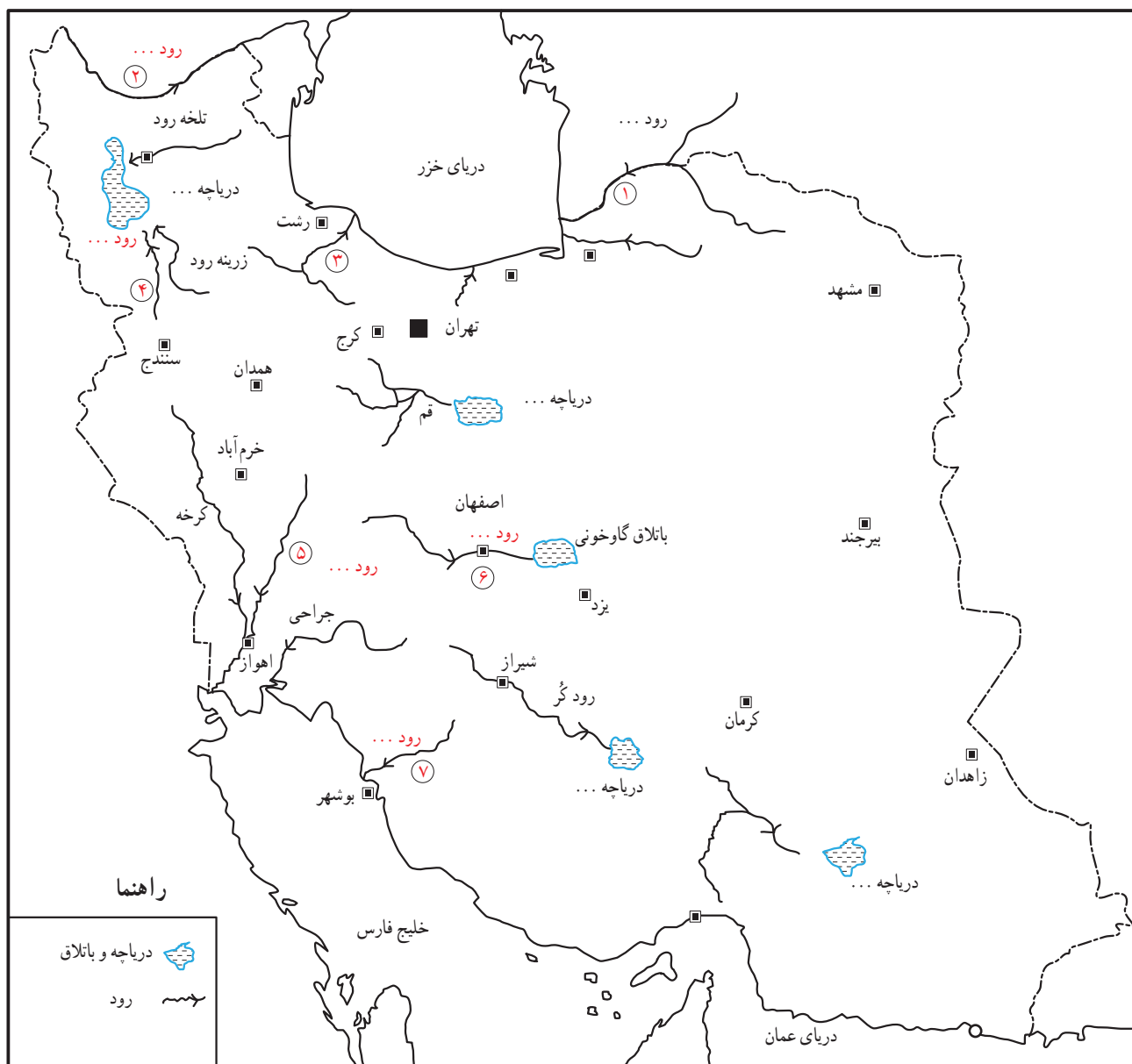
۴- لایه نازکی از پوسته زمین که از خرد شدن سنگ ها پدید آمده استنامیده می شود.

۵- خاک جلگه ها و اطراف رودها به علت داشتنحاصلخیزند.

۶- چرا خاک نواحی گرم و خشک برای کشاورزی مناسب نیست؟

(۱) مرتع: چراگاه

کاربرگه شماره (۱۱) پراکندگی رودهای ایران

روی نقشه

- نام رودهایی را که با شماره مشخص شده بنویسید.
- نام دریاچه‌ها را بنویسید.
- نام باتلاقی که زاینده‌رود به آن می‌ریزد چیست؟
- دریاچه‌ها و دریاها و مسیر رودها را با مداد آبی رنگ کنید.
- کدامیک از رودها و دریاچه‌هایی که نام بردید، خشک یا بسیار کم‌آب شده‌اند؟ پرس و جو کنید و بنویسید.

○ کاربرگه شماره (۱۲) مصاحبه درباره مصرف آب ○

مصاحبه من با خانم / آقای درباره مصرف آب در زمان گذشته.

سؤال : آیا وقتی هم سن من بودید به راحتی به آب دسترسی داشتید؟ چگونه؟ پاسخ :
سؤال : وقتی جوان بودید، مصرف آب در خانه شما چه فرقی با امروز داشت؟ پاسخ :
سؤال : آیا شما در خانه تان حمام و دوش داشتید؟ پاسخ :
سؤال : آیا شما در خانه تان آب گرم داشتید؟ آب را چگونه گرم می کردید؟ پاسخ :
سؤال : لباس های تان را چگونه می شستید؟ پاسخ :
سؤال : آیا در زمان شما، مردم از صرفه جویی در آب یا قطع آب یا کمبود آب حرف می زدند؟ چرا؟ پاسخ :

○ کاربرد شماره (۱۳) پیشنهاد درباره مصرف آب ○

به طور گروهی درباره هریک از این موارد پیشنهاد یا پیشنهاداتی بدهید که آب کمتر مصرف شود.

	 آبیاری باغچه
	 مسواک زدن
- در موقع شست و شو دوش حمام را باز نگذاریم. -	 حمام کردن
	 شستن سبزی و میوه
	 شستن اتومبیل
	 استفاده از ماشین لباسشویی
	 نظافت حیاط یا راه پله
- همه ظرف ها را در یک جای بزرگ تر خیس کنیم تا در شست و شو از آب کمتری استفاده شود. -	 شستن ظروف

گردشگری در ایران

فصل

حوزه‌های موضوعی:

- مکان و فضا
- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت
- زمان، تداوم و تغییر
- منابع و فعالیت‌های اقتصادی

از آب‌های نیلگون خلیج فارس و دریای عمان تا سواحل زیبای خزر، دشت‌ها، کوه‌ها، جنگل‌ها، چشمه‌ها و بیابان‌ها چنان زیبا و شگفت‌انگیزند که دیدن آنها دل و جان را غرق نشاط می‌کند. آثار تاریخی و زیارتی و فرهنگی ایران ما را به گذشته‌های دور و نزدیک می‌برد و با زندگی پدران و مادران این سرزمین آشنا می‌کند.

آیا می‌دانید ایران از نظر داشتن مکان‌های زیبای طبیعی در دنیا مقام پنجم و از نظر داشتن مکان‌های تاریخی و فرهنگی باشکوه مقام دهم را در دنیا دارد؟

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن درمی‌یابید :

- گردشگر کیست؟ گردشگری چیست؟ رونق گردشگری چه اهمیت‌هایی دارد؟
- جاذبه‌های طبیعی و جاذبه‌های تاریخی - فرهنگی مهم گردشگری کشور ما کدام‌اند؟
- چگونه از نقشه در سفرها و بازدید از مناطق استفاده کنیم؟

گردشگری چیست؟

ایران کشور زیبا و پهناور^۱ است و مناظر طبیعی و آثار تاریخی فراوان دارد. به کسانی که برای تفریح یا دیدن آثار تاریخی و مناظر^۲ طبیعی یا مطالعه به سفر می روند گردشگر می گویند.

- انواع گردشگری
- (۱) تفریحی
 - (۲) زیارتی
 - (۳) علمی و تحقیقی
 - (۴) طبیعت گردی

• اهمیت گردشگری

- استراحت و تفریح
- آشنایی با پدیده های زیبای طبیعی
- آشنایی با مکان های تاریخی
- آشنایی با آداب و رسوم مردم
- ایجاد شغل های گوناگون مانند (هتل داری، دفاتر فروش بلیط و...)
- فروش صنایع دستی
- افزایش درآمد مردم منطقه

یک آژانس مسافرتی

• گردشگری و نقشه

یکی از وسایل مهم برای گردشگری، نقشه است. نقشه ها به ما کمک می کنند تا مکان های جدید را بهتر پیدا کنیم و سریع تر خود را به آنجا برسانیم.

(۱) پهناور: وسیع

(۲) مناظر: منظره ها

در گردشگری از نقشه ی گردشگری و نقشه ی راه ها بیشتر استفاده می شود

در نقشه ی راه ها، جاده های اصلی و فرعی، رستوران ها، تعمیرگاه ها، پمپ بنزین ها، نماز خانه ها و غیره مشخص شده است.

فعالیت :

یک نقشه گردشگری از شهر یا روستای خودتان به کلاس آورده و مکان های دیدنی را روی آن را مشخص کنید.

پرسش های پیشنهادی:

۱- به کسی که برای استراحت یا تفریح و... به سفر می رود می گویند.

۲- از کدام نقشه ها در گردشگری استفاده می شود؟

۳- چند مورد از اهمیت های گردشگری را نام ببرید.

۴- انواع گردشگری را نام ببرید.

سازمان آموزش و پرورش استثنائی کشور

راهنمای نقشه

- مرکز استان
- مرکز شهرستان
- نقاط شهری
- مرکز دهستان
- مناطق حفاظت شده
- پناهگاه حیات وحش
- پارک ملی
- پلیس راه
- آثار تاریخی قبل از اسلام
- جاذبه گردشگری
- پمپ بنزین
- اماکن مستبرکه اسلامی
- مجموع خدمات - رفاهی
- فرودگاه بین المللی
- فرودگاه داخلی
- آزاد راه
- بزرگراه
- راه آسفالت اصلی
- راه آسفالت فرعی
- سایر راهها
- راه آهن
- آبگیر - باتلاق
- کویر

کیلومتر ۵ ۱۰ ۱۵ ۲۰ ۲۵ ۳۰ ۳۵ ۴۰ ۴۵ ۵۰ ۵۵ ۶۰ ۶۵ ۷۰ ۷۵
مقیاس

۱- با استفاده از مقیاس خطی و یک خط کش فاصله مکان های زیر را محاسبه کنید.

قزوین - تاکستان (..... کیلومتر)

محمدیه - قزوین (..... کیلومتر)

قزوین - بوئین زهرا (..... کیلومتر)

قزوین - هشتگرد (..... کیلومتر)

جاذبه های گردشگری ایران

کشور ما ایران، جاذبه های طبیعی ، تاریخی و فرهنگی زیادی دارد.

● سفر های زیارتی

سفر های زیارتی به منظور زیارت مرقد امامان، امامزاده ها و مکان های مقدس انجام می گیرد.

مشهد، مهم ترین قطب زیارتی کشور است و زائران داخلی و خارجی برای زیارت مرقد امام رضا (ع) به این شهر سفر می کنند.

در ایران مساجد با شکوهی وجود دارد که هم از نظر عبادت و هم از نظر معماری مورد توجه هستند مانند : مسجد شیخ لطف الله در اصفهان، مسجد جامع در یزد و مسجد گوهر شاد در مشهد .

همیشه تعداد زیادی از زائران ایرانی و خارجی برای زیارت مرقد مطهر امام رضا (ع) به مشهد سفر می کنند.
طبق آمار سالانه حدود ۱۷ میلیون نفر به شهر مقدس مشهد وارد می شوند.

مجموعه ی آستان قدس رضوی شامل حرم ، کتابخانه ها ، مهمانسرا ها و موزه ها می باشد.
در موزه ی آستان قدس ، قرآن های نفیس^۱ با خط امامان ، اولین سنگ مرقد امام رضا (ع) ، سکه ها و کتابخانه های قدیمی دیده می شود.

(۱) نفیس: ارزشمند

گردشگری تاریخی

ایران به دلیل دارا بودن تاریخ طولانی، آثار و ساختمان های قدیمی زیاد داردمانند: کاخ ها، مساجد، کاروانسرا ها^۱، حمام ها و...

برخی از این بناها میراث جهانی اند.^۲

• طبیعت گردی

ایران به دلیل داشتن ناهمواری های مختلف و آب و هوای گوناگون زیستگاه های متنوعی دارد . سواحل دریای خزر در فصل تابستان و سواحل خلیج فارس و دریای عمان در زمستان ها از مراکز گردشگری هستند. بندر چابهار ، یک مرکز گردشگری در ساحل دریای عمان است.

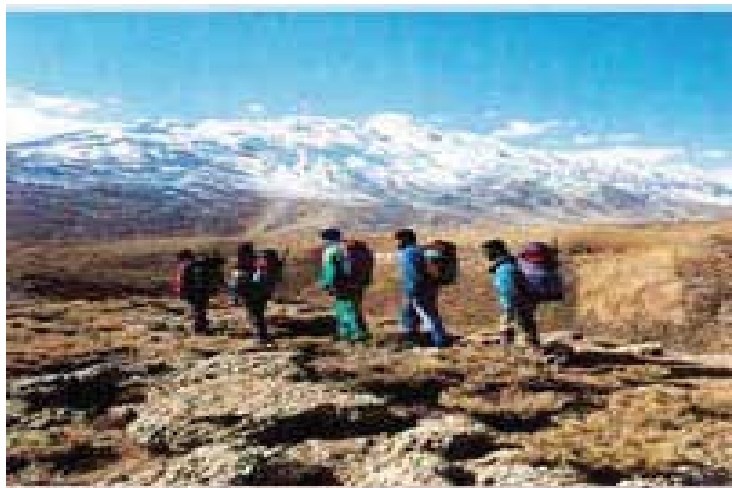
ساحل دریای خزر

پک مرکز تفریحی در بندر چابهار

(۱) کاروانسرا: محلی میان راه ها برای استراحت مسافران در زمان قدیم.

(۲) میراث جهانی: یعنی همه ی کشورها وظیفه دارند در حفظ آن ها بکوشند.

• گردشگری و حفاظت از محیط زیست

گردشگری در طبیعت ممکن است باعث آسیب رساندن به محیط زیست شود.

پارک های ملی و مناصق حفاظت شده، بخشی از محیط طبیعی هستند که در آن ها از جانوران و گیاهان حفاظت می شود. در این مناطق ، بوته کنی ، چرای دام و شکار ممنوع است.

فعالیت ۱

به تصویر زیر نگاه کنید فکر می کنید چرا چنین منظره ای به وجود آمده است؟

کشور

پرسش های پیشنهادی:

۱- چند مسجد با شکوه را در کشور نام ببرید.

۲- مجموعه ی آستان قدس شامل چه مکان هایی است؟

۳- چرا در ایران آثار تاریخی فراوانی وجود دارد؟

۴- کدام بندر گردشگری در ساحل دریای عمان است؟

بندر لنگه ☐ بندر چاه بهار ☐ بندر جاسک ☐ بندر عباس ☐

کاربرگه شماره (۱۵) نقشه شهر مشهد

- به نقشه توجه کنید و به سؤال‌های زیر پاسخ دهید :
- چند آژانس هواپیمایی نزدیک به حرم پیدا کنید و دور آنها را خط بکشید.
 - آیا حرم به فرودگاه نزدیک‌تر است یا ایستگاه راه‌آهن؟
 - خیابان‌های اصلی در چهار جهت حرم مطهر را پیدا کنید و نام آنها را بنویسید.
 - پارک کوه سنگی در کدام سمت حرم مطهر قرار گرفته است؟

سرزمین ما، کاوش در گذشته های دور

۹

فصل

حوزه های موضوعی:

- زمان، تداوم و تغییر
- مکان و فضا
- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت

سرزمین پهناور ایران از گذشته های بسیار دور محل زندگی انسان ها بوده است. آثار به دست آمده از کاوش های باستان شناسی نشان می دهد که حدود ده هزار سال پیش در ایران سکونت گاه هایی وجود داشته است به همین جهت ایران در جهان، به عنوان سرزمینی کهن شناخته شده است. آثار تاریخی به جا مانده، میراث فرهنگی هستند و باید از آنها محافظت کنیم.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت های آن در می یابید:

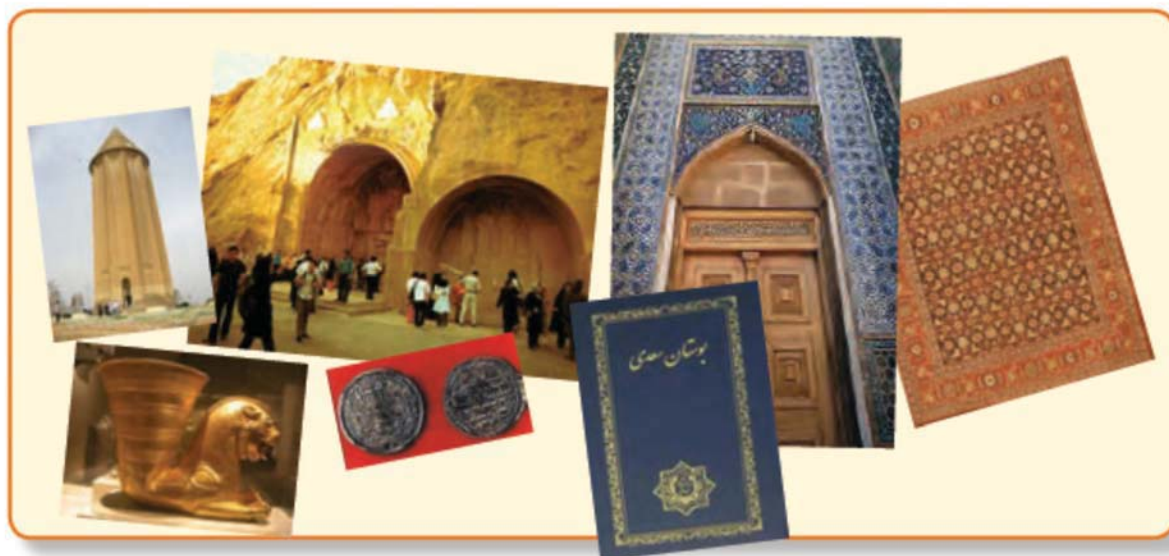
- چگونه می توان پی برد که ایران جایگاه تمدن های بزرگ بوده است؟
- چه کسانی درباره گذشته مطالعه می کنند؟ چگونه؟
- میراث فرهنگی چیست؟
- چرا آثار تاریخی در موزه ها نگهداری می شوند؟

میراث فرهنگی و تاریخ

درس ۱۷

به تصاویر زیر نگاه کنید.
هر یک از این آثار نمونه هایی از میراث فرهنگی هستند.

میراث فرهنگی آثاری است که از زندگی مردم در گذشته به دست آمده است مانند: ظرف ها، سکه ها، فرش ها، و کتاب های قدیمی که ما باید از آنها حفاظت کنیم.

• چه کسانی گذشته را مطالعه می کنند؟

تاریخ یعنی مطالعه زندگی انسان ها در گذشته.

به کسانی که در باره ی زندگی انسان ها و اتفاق های گذشته مطالعه و تحقیق می کنند مورخ می گویند. آنها برای مطالعات خود از آثار تاریخی و مطالعات باستان شناسان استفاده می کنند.
باستان شناس کسی است که آثار تاریخی را از درون خاک بیرون می آورد.

فعالیت ۱

آثار تاریخی شهر یا استان خود را نام ببرید؟

• موزه ها

موزه جایی است که در آن آثار تاریخی با ارزش نگهداری می شود. مردم می توانند به موزه بروند و آثار تاریخی را ببینند. موزه ها انواع مختلفی دارند مانند: تاریخی- هنری

فعالیت ۲

شما تا به حال به چه موزه ای رفته اید؟

• سازمان میراث فرهنگی مسئولیت حفظ و نگهداری از میراث فرهنگی را بر عهده دارد.

سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، تهران

پرسش های پیشنهادی:

۱- به آثاری که از زندگی مردم در گذشته به دست آمده است می گویند .

۲- مطالعه ی زندگی انسان ها در گذشته چه علمی است؟

الف) جغرافیا ☐ ب) تاریخ ☐ پ) علوم اجتماعی ☐ ت) فرهنگ ☐

۳- مورخ چه کسی است ؟

۴- باستان شناس چه کاری انجام می دهد ؟

۵- جملات درست و نادرست را مشخص کنید.

الف) موزه جایی است که آثار تاریخی با ارزش در آن نگهداری می شود . ☐ درست ☐ نادرست

ب) سازمانی که مسئولیت حفظ و نگهداری میراث فرهنگی را برعهده دارد سازمان محیط زیست است.

☐ درست ☐ نادرست

قدیمی ترین سکونتگاه های ایران

درس ۱۸

در موزه ی ایران باستان آثار تاریخی از دوره قبل از اسلام دیده می شود.

مورخان تاریخ ایران را به دو دوره تقسیم کرده اند :

۱- دوره ایران باستان (ایران پیش از اسلام)

۲- دوره اسلامی (ایران پس از اسلام)

سازمان آموزش

• آیا ایران جایگاه تمدن های کهن بوده است؟

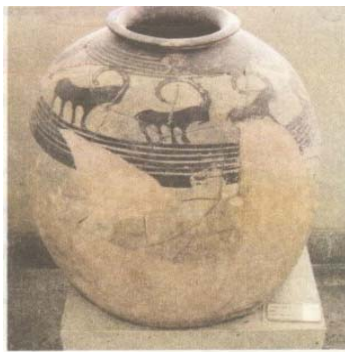
* انسان ها در ابتدا در غار ها زندگی می کردند و برای پیدا کردن شکار و خوراک از جایی به جای دیگر می رفتند، وسایل زندگی آن ها از سنگ بود و روی دیوار غارها نقش هایی می کشیدند.

۱۹۲۰
موزه آستان

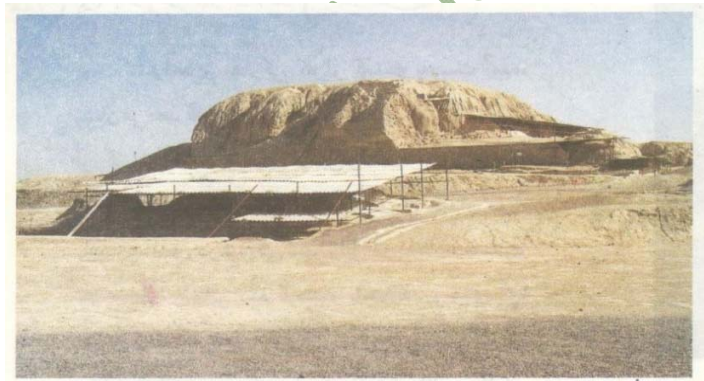

*در مرحله ی دوم انسان ها در کنار رود خانه ها برای خود خانه ساختند، کشاورزی کردند و حیوانات را اهلی کردند.
بنابراین اولین روستا ها در کنار رودهای پر آب به وجود آمد .
*مردم روستا کم کم یاد گرفتند وسایل گونا گونی را بسازند مثلاً با استفاده از گل ظروف سفالی ساختند. در تپه سیلک کاشان ظروف سفالی زیادی پیدا شده است.

سفال یافت شده از تپه سیلک (Silk)

تپه سیلک کاشان

*کم کم داد و ستد 'و تجارت ابزار و وسایل رونق گرفت .
*انسان ها برای رسیدگی به کار ها و نوشتن و محاسبه، خط را اختراع کردند .
*با گذشت زمان شهر ها به وجود آمد که به وسیله حکومت اداره می شد و قوانینی برای خود وضع کردند.
مردم شهرها در هنر ، معماری و ساختن بنا ها پیشرفت کردند و تمدن ها پدید آمد.

بعضی از کسانی که گذشته را مطالعه می کنند، معتقدند «تمدن» ها این ویژگی ها را داشتند.

(۱) داد و ستد: خرید و فروش

• تمدن های بزرگی که در ایران به وجود آمد

(۱) **شهر سوخته** : در نزدیکی شهر زابل در استان سیستان و بلوچستان شهری پیدا شد که گفته می شود در اثر آتش سوزی از بین رفته است.

چشم مصنوعی و ظرف سفالی که نخستین پروتئین (آنتیپتین) دنیا به شکل یز بر روی آن نقش و در این منطقه پیدا شده است.

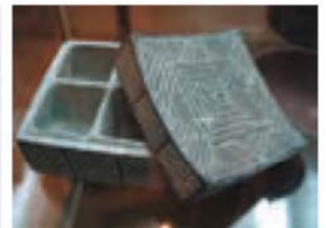
(۲) **تمدن ایلام**: در نزدیکی شهر شنوش معبدی^۱ به نام چغاز زنبیل پیدا شده است که از تمدن ایلام کشف شده است و در آن آثار تاریخی زیادی مثل مجسمه ها و ظروف سفالی به دست آمده است.

زیگورات چغاز زنبیل - شوش

(۳) **تمدن جیرفت** : این تمدن در نزدیکی جیرفت کرمان در کنار هلیل رود کشف شد. یکی از قدیمی ترین خط های دنیا در آن جا اختراع شده است .

نمونه ای از ابزار و ظروف سنگ
صابونی کشف شده از تپه کنار
صندل جیرفت

(۱) معبد: پرستشگاه، عبادتگاه

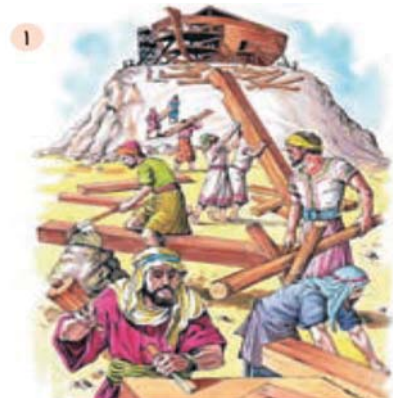
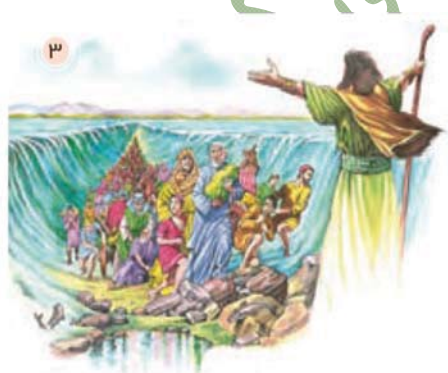
• ظهور پیامبران الهی

انسان ها در قدیم به جای پرستش خداوند، خورشید و ماه، یا بت ها را عبادت می کردند اما در این زمان پیامبران الهی از طرف خداوند برای هدایت مردم فرستاده شدند و با پادشاهان ستمگر مبارزه کردند.

- ۱- در بین النهرین^۱ ← حضرت نوح و حضرت ابراهیم (ع)
- ۲- در مصر (کنار رود نیل) ← حضرت موسی و حضرت یوسف
- ۳- در فلسطین ← حضرت عیسی (ع)

فعالیت ۱: یکی از پیامبران الهی را انتخاب کنید و داستان آن را برای دوستان خود در کلاس تعریف کنید.

(۱) بین النهرین: سرزمین میان دجله و فرات در کشور عراق

پرسش های پیشنهادی:

۱- مورخان تاریخ ایران را چند دوره تقسیم کرده اند ؟

۲- اولین روستا ها در کجا به وجود آمده؟

۳- ویژگی تمدن را نام ببرید ؟

۴- تمدن های بزرگ ایران را نام ببرید ؟

۵- معبد چغازنبیل جزء کدام یک از تمدن ها است ؟

الف) تمدن ایلام ☐ ب) شهر سوخته ☐ پ) تمدن جیرفت ☐ ت) تمدن کرمان ☐

۶- تمدن جیرفت در نزدیکی کرمان در کنار کشف شد.

۷- نام دو تن از پیامبران الهی در بین النهرین را بنویسید.

۸- حضرت عسی(ع) در کجا زندگی می کرد؟

شکل‌گیری امپراتوری‌های* بزرگ در ایران باستان

فصل

حوزه‌های موضوعی:

- زمان، تداوم و تغییر
- نظام اجتماعی
- فضا و مکان

در دوران باستان، حکومت‌هایی در سرزمین ما شکل گرفتند که برخی از آنها بر سرزمین‌های بسیار پهناوری فرمان می‌راندند.

یکی از این حکومت‌ها، هخامنشیان بودند که به‌عنوان نخستین امپراتوری جهانی شناخته می‌شود. هخامنشیان بر سرزمین‌های پهناور و اقوام مختلف از چین تا شمال آفریقا حکومت می‌کردند.

اداره چنین سرزمین‌های پهناوری کار آسانی نبود. اما ایرانیان باستان آنچنان تشکیلات اداری و نظامی را به‌وجود آورده بودند که تا قرن‌ها الگو و سرمشق برای سایر کشورها به‌شمار می‌رفت.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن درمی‌یابید:

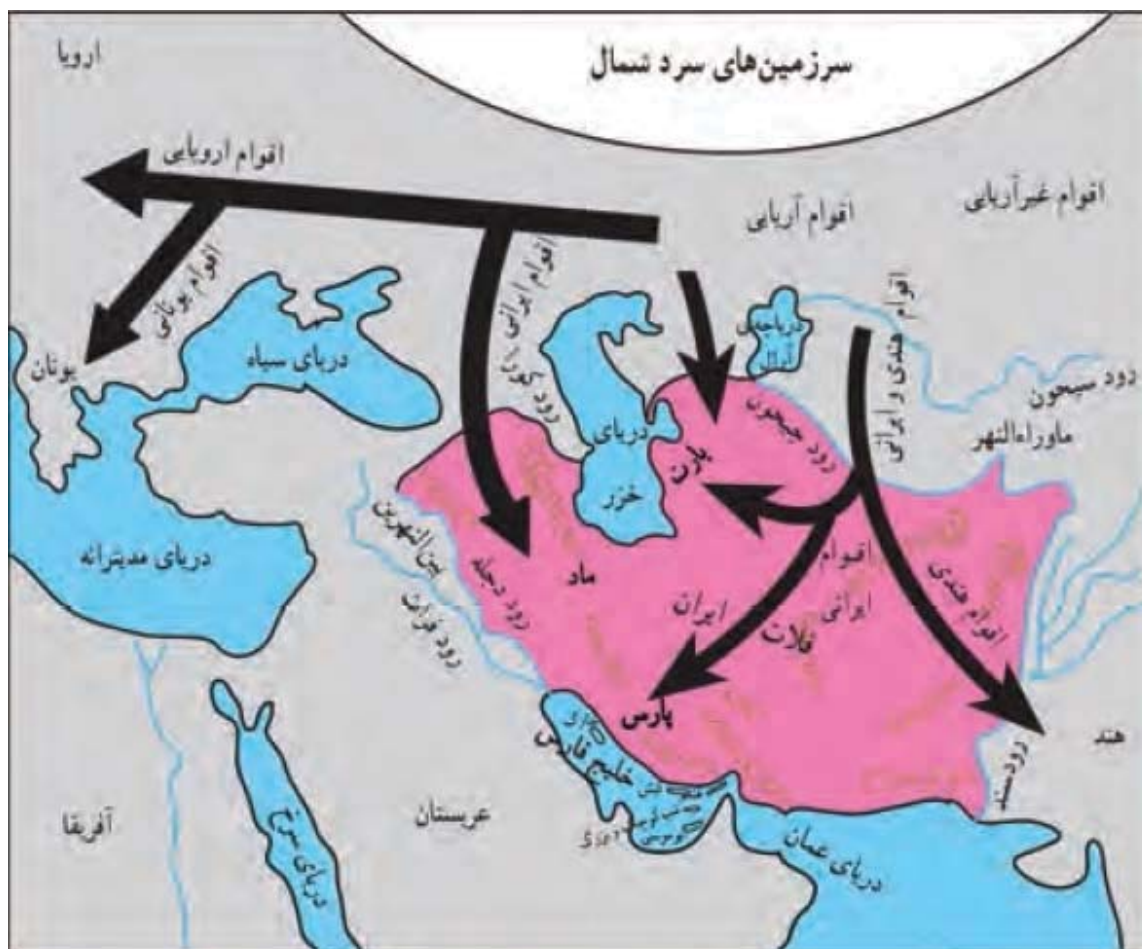
- کدام حکومت‌های قدرتمند در ایران باستان حکمرانی می‌کردند؟
- قلمرو ایران در دوره باستان کدام نواحی را در برمی‌گرفت؟
- شیوه حکومت در ایران باستان چگونه بود؟
- ایرانیان باستان در اداره کشور، از چه ابزارها و فنون نظامی استفاده می‌کردند و چه ابتکاراتی از خود نشان می‌دادند؟

درس ۱۹ آریایی ها و تشکیل حکومت های قدرتمند در ایران

حدود چهار هزار سال پیش، مردمانی کوچ نشین، که آریایی نامیده می شدند از شمال دریای خزر به سمت جنوب مهاجرت کردند.

سه قوم بزرگ آریایی، مادها، پارت ها و پارس ها بودند. آریایی ها دولت های بزرگی در ایران تشکیل دادند.

فعاليات ١

۱- با توجه به نقشه سه قوم آریایی، در کدام بخش ایران سکونت گزیده بودند؟

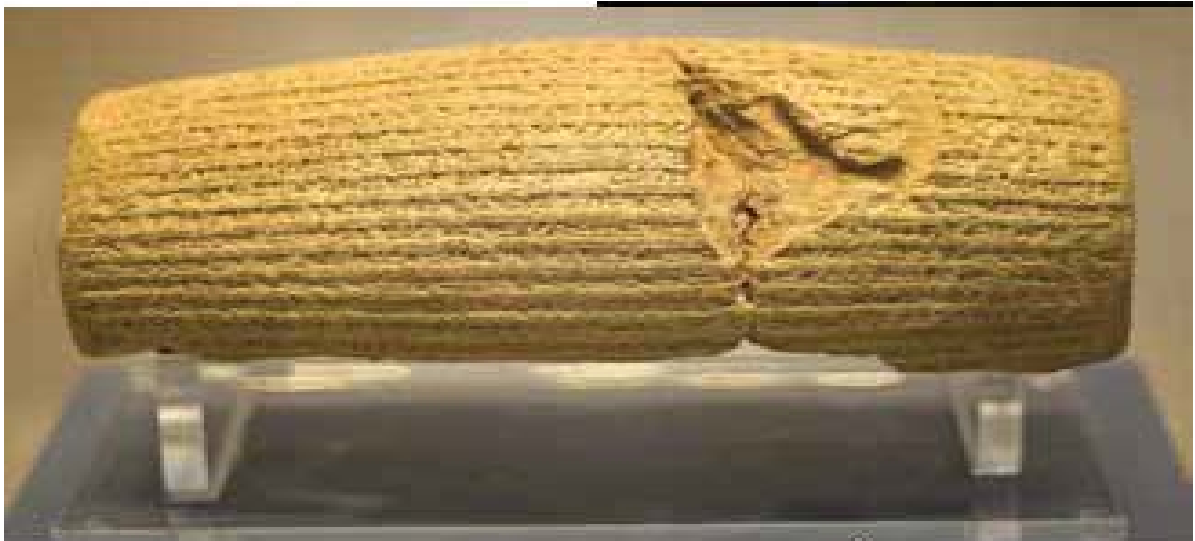
● ماده‌ها، نخستین حکومت آریایی در ایران

مادها در غرب و شمال غرب زندگی می کردند که به علت کوهستانی بودن منطقه همسایه های قدرتمند به آن ها حمله می کردند و اموالشان را می دزدیدند. در یکی از قبایل ماد، فردی به نام دهیوک زندگی می کردند که به دلیل خوش رفتاری و عدالت خواهی مردم او را دوست داشتند و تصمیم گرفتند او را به عنوان فرمانروا انتخاب کنند.

دهیوک شهر هگمتانه (همدان امروزی) را پایتخت خود قرار داد و به تدریج قدرتمند شدند و توانستند دشمنان خود را شکست دهند و بدین گونه حکومت ماد ایجاد شد.

• هخامنشیان، امپراتوری قدرتمند

رئیس یکی از قبایل پارس به نام هخامنش بود که یکی از نوادگان او به نام کوروش سلسله ی^۱ هخامنشی را تأسیس کرد. کوروش توانست به حکومت مادها پایان دهد.

منشور کوروش که هم اکنون در موزه ی لندن در کشور انگلستان نگهداری می شود و پژوهشگران موفق شده اند ، آن را بخوانند.

• کوروش قلمرو ایران را از خلیج فارس تا دریای مدیترانه گسترش داد.

کوروش پادشاهی خردمند^۲ بود و با مردم به نرمی و عدالت رفتار می کرد. این موضوع از منشور کوروش به دست آمده است.

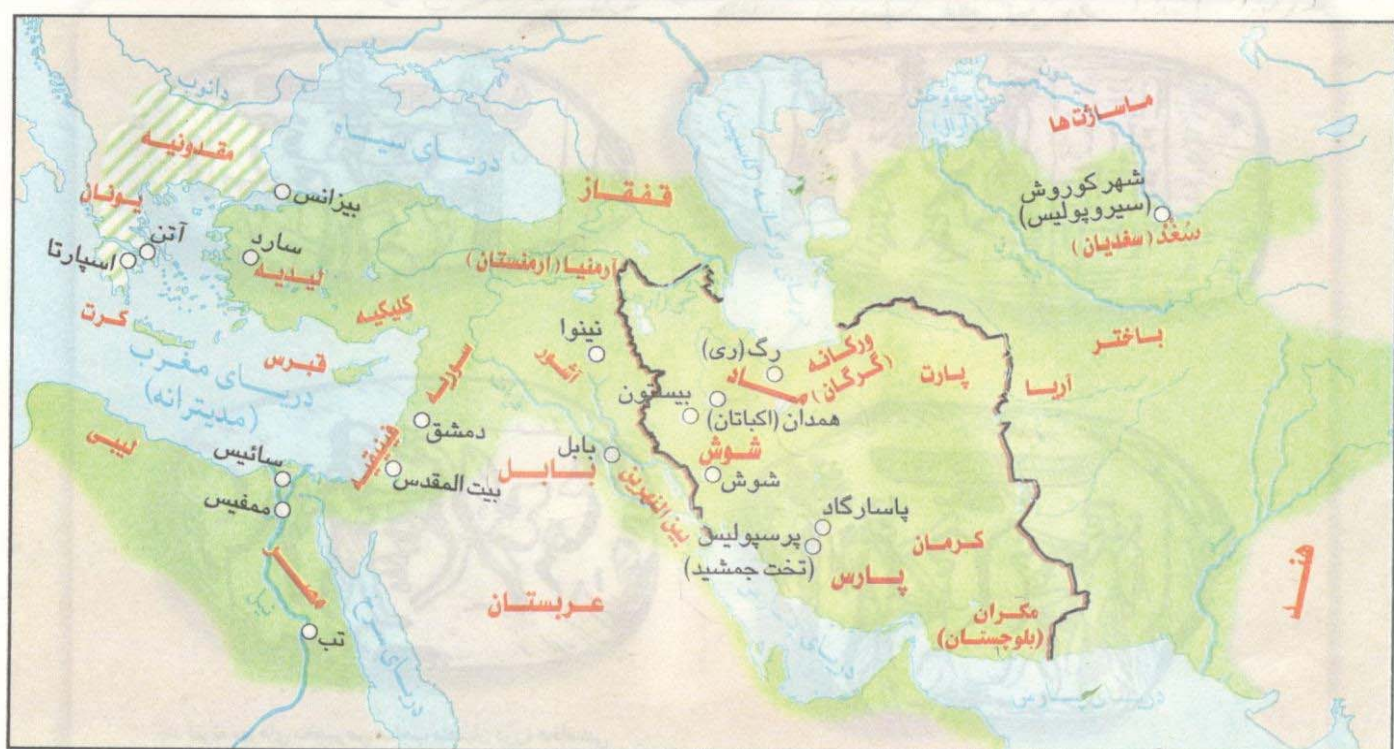
یکی دیگر از پادشاهان معروف هخامنشیان، داریوش بزرگ است. او با شورشیان جنگید و به دستور داریوش به یاد پیروزی های او بر دشمنان نقش برجسته ای از او برکوه بیستون حجاری^۳ شده است. قلمرو هخامنشیان در زمان کوروش و داریوش وسیع بود به همین دلیل از حکومت آن ها به عنوان نخستین امپراتوری^۴ جهانی یاد می شود.

(۱) سلسله: افراد یک خانواده که یکی پس از دیگری پادشاه می شوند.

(۲) خردمند: عاقل

(۳) حجاری: کنده کاری روی سنگ

(۴) امپراتوری: حکومت قدرتمندی که در آن پادشاه بر نواحی وسیعی حکومت می کند.

راهنما قلمرو هخامنشیان مرز ایران کنونی شهرهای بزرگ

سنگ نگاره و کتیبه داریوش هخامنشی در بیستون: داریوش در کتیبه بیستون از ۲۳ ایالت تحت فرمان خود نام برده است، مانند پارس، خوزیا (خوزستان)، بابل، مصر، اریایه (عربستان)، ارمنیا (ارمنستان) و...

• سلوکیان، حکومتی بیگانه

زمانی که حکومت هخامنشی ضعیف و ناتوان شده بود، اسکندر از یونان در چند جنگ هخامنشیان را شکست داد و ایران را فتح کرد و بسیاری از شهرها، مانند تخت جمشید را به آتش کشید.

پس از مرگ اسکندر قلمرو^۱ او میان سردارانش تقسیم شد و ایران به سلوکوس رسید. او سلسله ی سلوکیان را در ایران تأسیس کرد. اما ایرانیان سلوکیان را بیگانه^۲ می شمردند.

سردیس اسکندر مقدونی

سکه با نقش اسکندر مقدونی

• اشکانیان و بیرون راندن بیگانگان

رئیس یکی از قبایل پارت ۱ شک یا ار شک بود. او برای جنگ با سلوکیان، اقوام ایرانی را با هم متحد کرد و حکومت اشکانی را ایجاد کرد. اشکانیان موفق شدند ایران را از سلسله ی سلوکیان نجات دهند و در زمان مهرداد دوم اشکانیان بسیار قدرتمند شدند.

مجسمهٔ مرد پارتی (اشکانی)

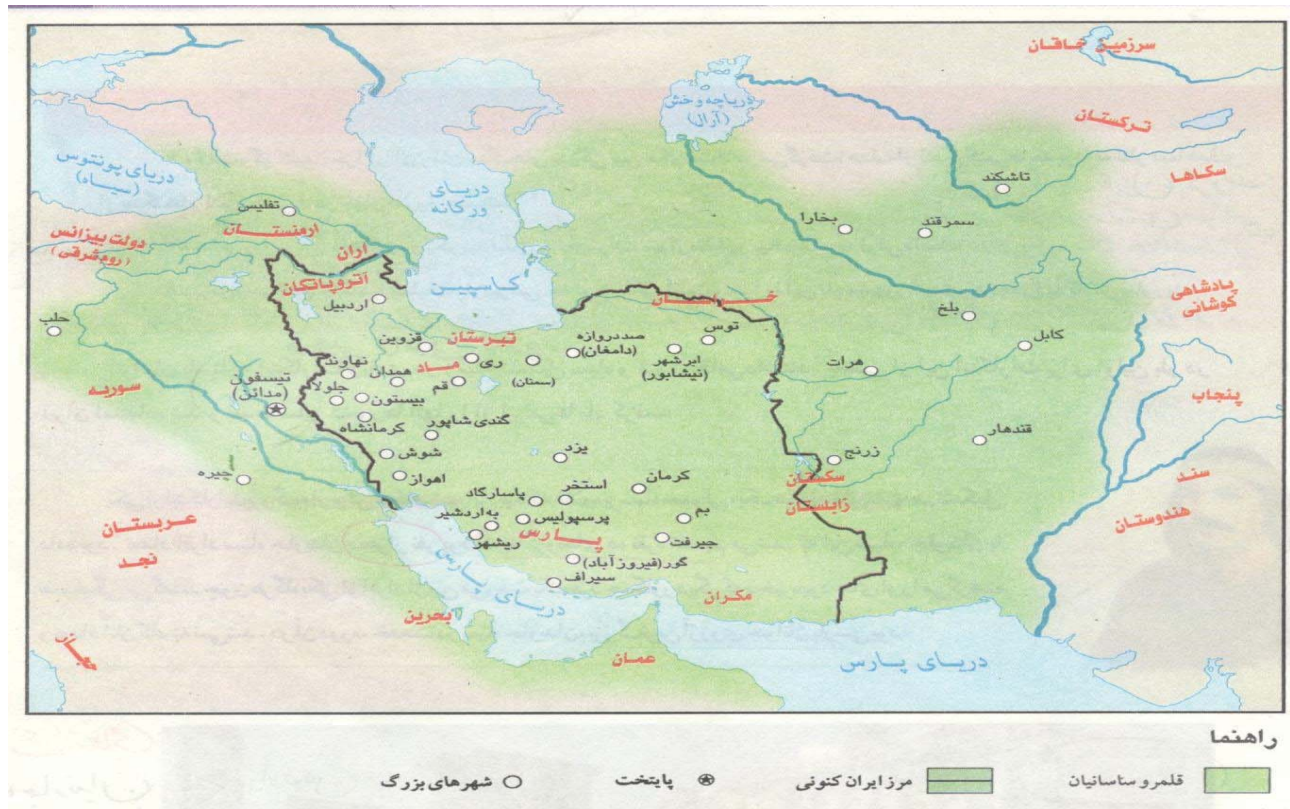
(۱) قلمرو: سرزمین

(۲) بیگانه: نا آشنا، غریبه

• ساسانیان ، آخرین حکومت ایران باستان

آخرین حکومت قبل از ورود اسلام به ایران سلسله ی ساسانیان بود.

حکومت ساسانی به دست **اردشیر بابکان** ایجاد شد و مهم ترین پادشاه ساسانی **شاپور اول** بود زیرا در زمان او وسعت ایران بسیار زیاد بود. و توانست امپراتور روم را شکست دهد. اعراب مسلمان با قتل یزد گرد سوم آخرین پادشاه ساسانی ، این سلسله را پایان دادند.

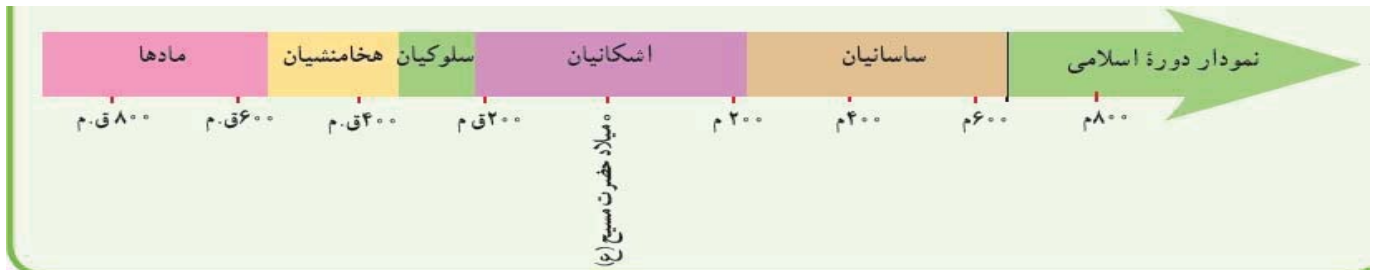
سنگ نگاره ی شاپور ساسانی بر والرین امپراتور روم در نقش رستم

خرابه های طاق کسرا که امروز در کشور عراق قرار دارد.

فعالیت:

۲- الف) با توجه به خط زمان ، بیشترین مدت زمان حکومت مربوط به کدام سلسله است؟ ب) نام سلسله هایی را که در ایران حکومت کردند به ترتیب بنویسید.

۳- هم اکنون در کدام سال میلادی هستیم؟

۴- چرا مردم ایران سلوکیان را نمی پذیرفتند و با آنها مخالفت می کردند؟

پرسش های پیشنهادی:

۱- سه قوم آریایی و بودند.

۲- قبایل ماد در سمت و ایران به صورت پراکنده زندگی می کردند.

۳- قبایل ماد..... را به عنوان فرماندار انتخاب کردند.

۴- خردمند بودن کوروش چگونه بر ما مشخص شده است؟

۵- بعد از کوروش ، کدام پادشاه هخامنشی توانست دوباره هخامنشیان را قدرتمند سازد؟

۶- در زمان کدام پادشاه، اشکانیان قدرتمند شدند؟

۷- آخرین پادشاه ساسانی که بود و حکومت او به دست چه کسانی از بین رفت؟

درس ۲۰ امپراتوری های ایران باستان چگونه کشور را اداره می کردند؟

• نوع حکومت:

شیوه حکومت ایران باستان^۱ پادشاهی بود. شاه بالاترین قدرت بود و همه باید از او اطاعت می کردند. البته حکومت موروثی^۲ بود شاهان خود را نماینده ی اهورا مزدا^۳ می دانستند.

نقش برجسته داریوش در تخت جمشید

البته اگر شاه از مسیر قانون منحرف می شد ، بزرگان و موبدان^۴ او را عزل^۵ می کردند. فرمان های شاه ، همان قانون بود که باید در تمام کشور اجرا می شد و همه باید از آن اطاعت می کردند. روی نامه ها و فرمان ها مهر مخصوص شاه زده می شد.

مهر سلطنت داریوش هخامنشی، طول مهر ۴/۵ سانتی متر است. در موزه بریتانیا در لندن نگهداری می شود. اسم داریوش روی مهر به سه خط ایلامی، پارسی و بابلی نوشته شده است.

(۱) باستان: قدیمی

(۲) موروثی: ارثی که از پدر به پسر می رسد .

(۳) اهورا مزدا: خدای خوبی ها

(۴) موبدان: روحانیون زرتشتی

(۵) عزل: برکنار کردن

فعالیت ۱:

۱- چرا در مهرسلطنتی داریوش، نام وی به سه نوع خط نوشته شده است؟

• درآمد های حکومتی

اداره امور کشور وسیع ایران باعث ایجاد شغل ها و مقام های مختلفی شده بود هزینه ی زیاد زندگی شاهانه با گرفتن مالیات از مردم تأمین می شد.

• تقسیمات کشوری

به احتمال زیاد اولین کسانی که تقسیمات کشوری انجام دادند ایرانیان بودند. مثلاً داریوش کشور را به ۲۳ ایالت تقسیم کرده بود و هر ایالت را شهربان اداره می کرد. البته هر بخش یا ایالت از شاه دستور می گرفت.

• پایتخت

پایتخت ها ی شاهان معمولاً شهر های بزرگ و پرجمعیت بودند و در آنجا کاخ های بزرگ می ساختند.

پایتخت حکومت ها در ایران باستان

همدان (هگمتانه)	مادها
شوش (پایتخت زمستانی) همدان (پایتخت تابستانی) تخت جمشید بابل	هخامنشیان
صد دروازه (دامغان) و تیسفون	اشکانیان
تیسفون	ساسانیان

فعالیت ۲:

با نگاه به نقشه ی بالا پایتخت های ایران باستان را مشخص کنید.

● سپاه و قدرت نظامی

به دلیل موقعیت جغرافیای ایران، همواره از شرق و غرب مورد حمله ی دشمنان قرار می گرفت. بنابراین لازم بود نیروی نظامی نیرومندی به وجود آید تا از مرزها دفاع کنند. شاهان، آموزش نظامی دیدند و در جنگ ها شرکت می کردند. اشکانیان در تاریخ جهان به جنگاوری^۱ مشهور بودند و در تیر اندازی و سوار کاری مهارت داشتند.

فعالیت ۳:

۲- چرا ایران باستان همواره مورد هجوم دشمنان قرار می گرفت؟

یکی از ابتکارات داریوش ایجاد سپاه جاویدان بود که ۱۰ هزار نفر بودند جاویدان یعنی همیشگی، زیرا اگر یکی از افراد از بین می رفت، جنگاوری دیگر جای او را می گرفت و همیشه تعداد آن ثابت بود.

نقش برجسته سربازان سپاه جاویدان در تخت جمشید

(۱) جنگاور: کسی که در جنگ مهارت دارد.

پرسش های پیشنهادی:

- ۱- شیوه ی حکومت ایران باستان بود.
- ۲- شاهان خود را نماینده..... می دانستند.
- ۳- روحانیون زرتشتی در حکومت چه نقشی داشتند؟
- ۴- داریوش ایران را به چند ایالت تقسیم کرد و هر ایالت توسط چه کسی اداره می شد؟

۵- وصل کنید.

● مادها	● فیروز آباد
● هخامنشیان	● صد دروازه
● اشکانیان	● تخت جمشید
● ساسانیان	● همدان

۶- چرا اشکانیان به جنگاوری مشهور بودند؟

۷- چرا سپاه جاویدان به این نام معروف شد؟

اوضاع اجتماعی — اقتصادی ایران باستان

فصل ۱۱

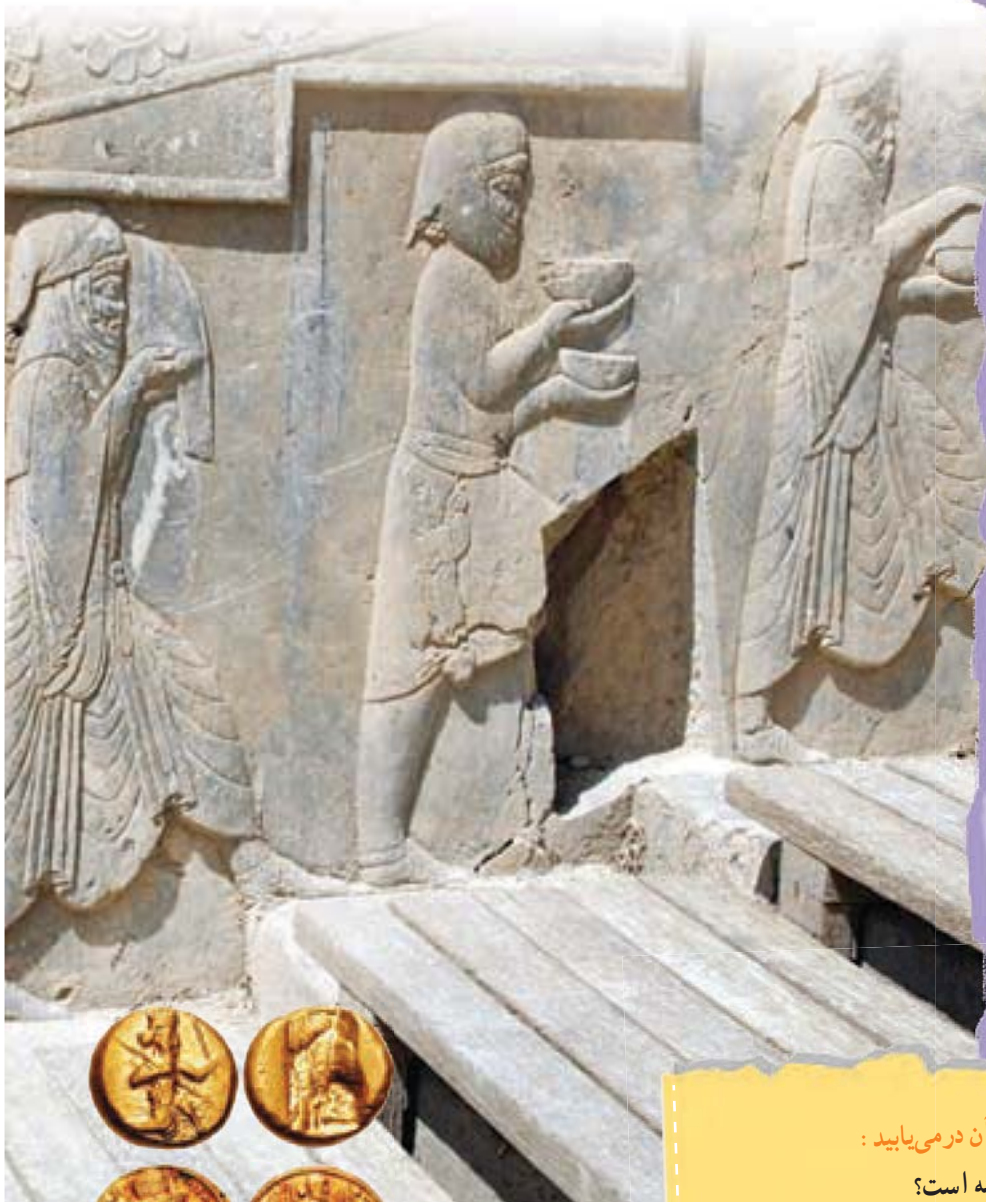
حوزه های موضوعی:

- زمان، تداوم و تغییر
- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت
- منابع و فعالیت های اقتصادی
- فضا و مکان

مورخان فقط شرح حال و اقدامات شاهان و جنگ های حاکمان را مطالعه نمی کنند، بلکه به اوضاع اجتماعی و اقتصادی، یعنی زندگی مردم و چگونگی معیشت آنان نیز توجه می کنند. روابط اجتماعی، چگونگی گذراندن زندگی و کسب و کار مردم در گذشته از موضوعات جذاب تاریخی است و خیلی از افراد کنجکاو هستند تا درباره آن بدانند. شاید شما هم جزء این گروه باشید. در این فصل شما با برخی نظرات مورخان درباره روابط اجتماعی و اقتصادی ایران باستان آشنا می شوید.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت های آن درمی یابید:

- خانواده در ایران باستان چه ویژگی هایی داشته است؟
- روابط اجتماعی در ایران باستان چگونه بوده است؟
- ایرانیان باستان چگونه معاش خود را تأمین می کردند؟
- مهم ترین دستاوردها و ابتکارات ایرانیان باستان در فعالیت های اقتصادی چه بود؟

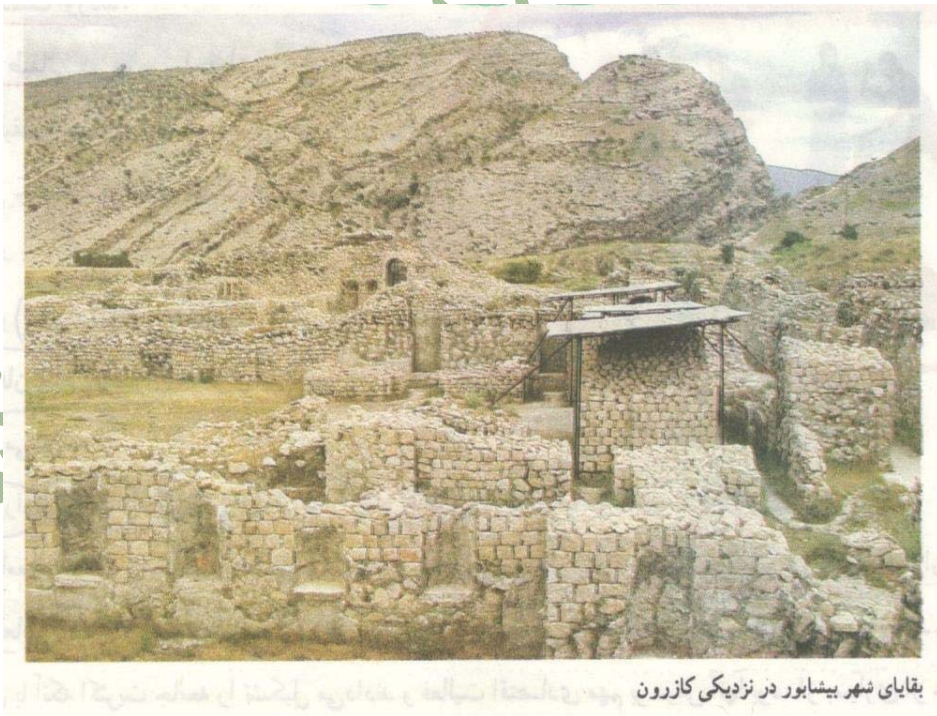
وضع اجتماعی ایران باستان

• خانواده

در ایران باستان پایه‌ی اصلی جامعه را خانواده تشکیل می‌داد و پدر به عنوان سرپرست خانواده نقش مهمی داشت و اجرای مراسم مذهبی و حفظ امنیت خانواده به عهده پدر بود. ازدواج، خویشاوندی بود یعنی با فردی از اقوام و خویشاوندان خود ازدواج می‌کردند. در ایران باستان فرزند پسر ارزش بیشتری داشت. خانواده‌ها، خوراک، پوشاک، و ابزار را خودشان در خانه تولید می‌کردند و زنان در کنار مردان، نخ ریزی، پارچه بافی، قالی بافی و کشاورزی می‌کردند. خانواده مرکز تربیت و آموزش بود و ارزش‌های اخلاقی در خانواده به فرزندان آموزش داده می‌شد.

• زندگی روستایی و شهری

آریایی‌ها ابتدا کوچ‌نشین بودند و کم‌کم یک‌جا نشین شدند. در ایران باستان بیشتر مردم روستایی بودند. شهرهای کمی نیز ساخته شد که محل زندگی شاهان و مأموران حکومت و صنعتگران و پیشه‌وران بود.

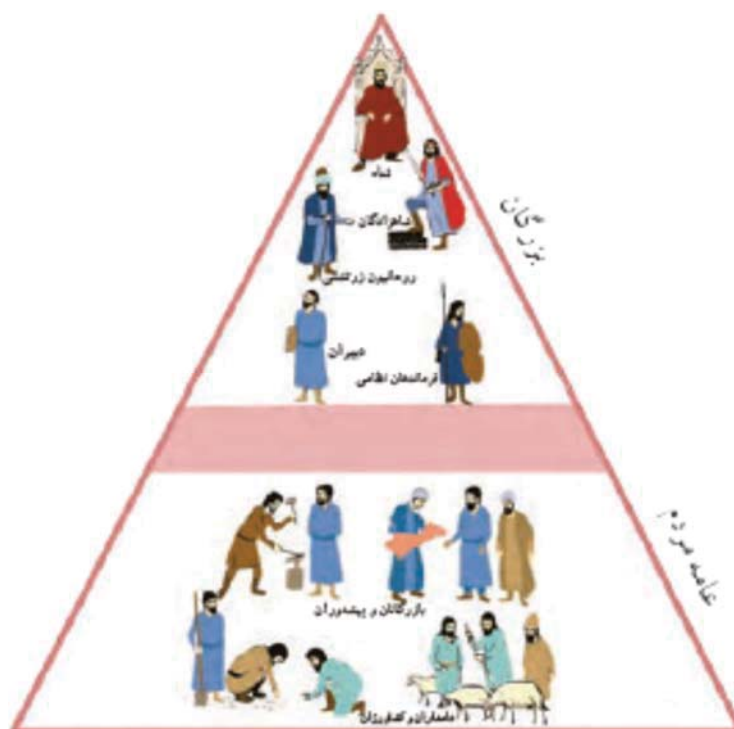

بقایای شهر بیشاپور در نزدیکی کازرون

• نابرابری اجتماعی

با تشکیل امپراتوری‌های بزرگ، به تدریج اختلاف طبقاتی در جامعه به وجود آمد و البته در دوره ساسانیان به اوج^۱ خود رسید. در این دوره مردم به دو طبقه ی بزرگان و عامه تقسیم می شدند.

- ۱- طبقه اشراف یا بزرگان: شامل: شاه، شاهزادگان، روحانیون زرتشت، فرماندهان نظامی، دبیران
- ۲- عامه مردم: شامل: پیشه وران، بازرگانان، کشاورزان، دامداران و عامه ی مردم.

فعالیت اقتصادی مهم بر دوش کشاورزان بود ولی از حقوق اجتماعی محروم بودند. طبقه بزرگان با وجود داشتن درآمد زیاد مالیات نمی دادند از حق تحصیل و آموزش برخوردار بودند و صاحب جان و مال مردم بودند.

شرایط تحصیل برای مردم عامه بسیار دشوار بود، آن ها مالیات پرداخت می کردند، و در جنگ ها پیاده نظام بودند.

ویژگی های جامعه طبقاتی:

- ۱- رفتن از یک طبقه به طبقه ی دیگر سخت و ناممکن بود.
- ۲- افراد طبقه ی پایین نمی توانستند با بالا ازدواج کنند.
- ۳- در محله های خاص سکونت داشتند.
- ۴- در آتشکده های جداگانه عبادت می کردند.
- ۵- در ایران باستان شاهان و شاهزادگان زندگی پر تجملی داشتند.

(۱) اوج: بالاترین حد

پرسش های پیشنهادی:

۱- برخی از ویژگی های خانواده در ایران باستان را بنویسید.

۲- در ایران باستان..... سرپرست خانواده محسوب می شود.

۳- اختلاف طبقاتی در ایران باستان در کدام سلسله به اوج خود رسید؟

هخامنشیان ☐ ساسانیان ☐ اشکانیان ☐ سلوکیان ☐

۴- مردم در دوره ی ساسانیان به چند طبقه تقسیم می شدند؟

۵- ویژگی های جامعه طبقاتی را بنویسید.

سازمان آموزش و پرورش استثنائی کشور

درس ۲۲ اوضاع اقتصادی در ایران باستان

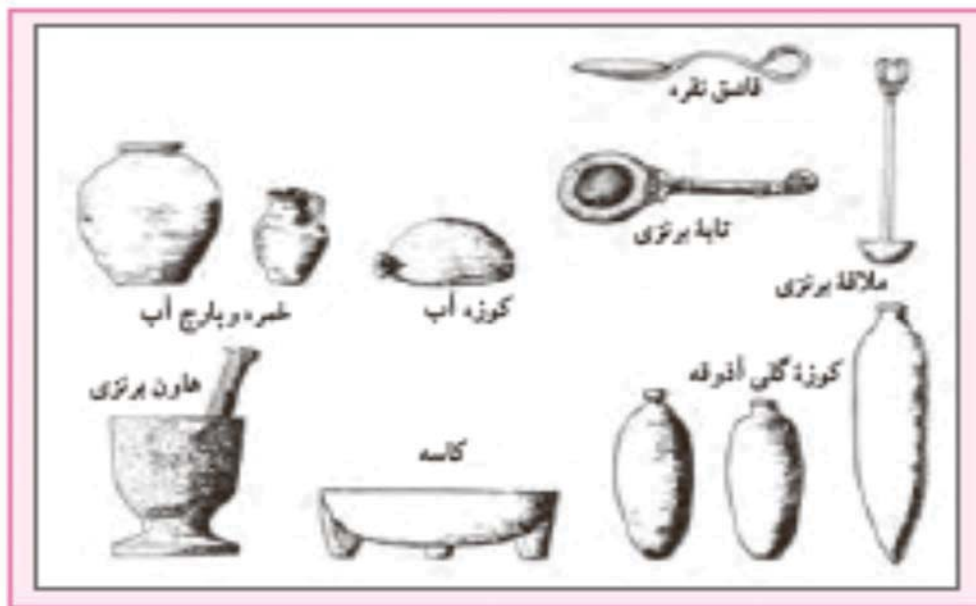
مردم ایران باستان فعالیت های اقتصادی زیادی انجام می دادند.

- ۱- کشاورزی و دامپروری ۲- صنعت ۳- تجارت ۴- ضرب سکه

کشاورزی و دامپروری: مهم ترین شغل مردم در ایران باستان کشاورزی بود و در کنار آن دامپروری هم می کردند و مهم ترین محصول کشاورزی ایرانیان، گندم و جو بود. پنبه هم در بعضی مناطق کاشته می شد. بنابراین پارچه های پنبه ای از ایران به کشورهای دیگر فروخته می شد.

صنعت: فعالیت های اقتصادی، صنعتی که در کارگاه های مختلف ایران باستان انجام می شد عبارت است از:

- ۱- تهیه پارچه های پنبه ای، ابریشمی، پشمی
- ۲- شغل های نجاری، آهنگری و شیشه گری
- ۳- ساختن اسباب و اثاثیه منزل، ابزارهای جنگی و کشاورزی

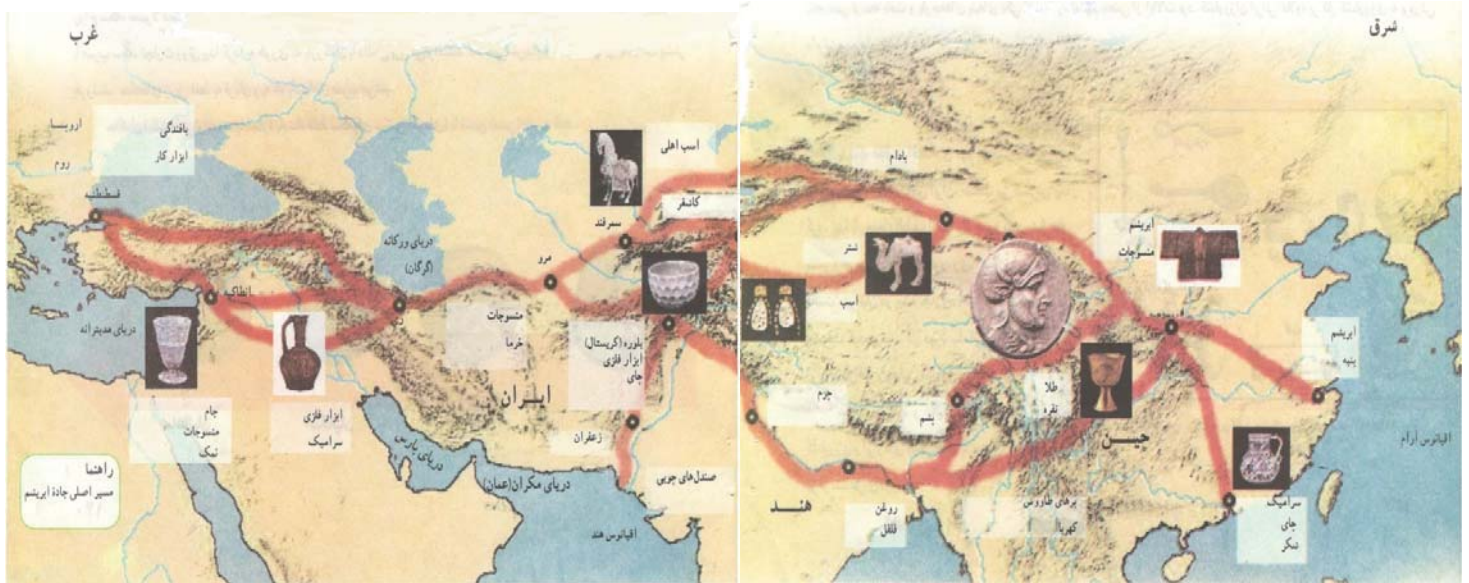

مأخذ: «آثار زبان داریوش»، نوشته ماری کچ، ترجمه دکتر پرویز رحیمی، صص ۱۹۶-۱۹۴

تجارت: در ایران باستان تجارت (خرید و فروش) رونق زیاد داشت به علت:

- ۱- ساختن جاده های شاهي و جاده های ابریشم
- ۲- امنیت در راه ها
- ۳- ساخت کاروان سرا ها

فعالیت : به نقشه زیر نگاه کنید و بگویید جاده ابریشم از کجا تا کجا ادامه دارد؟

قسمتی از جاده ی ابریشم از ایران می گذشت و هر روز کاروان های زیادی از کشور های دیگر به ایران می آمدند و ابریشم ارزشمندترین کالا ی تجاری بود که از چین به ایران و کشور های دیگر صادر می شد. سنگ های قیمتی ، پارچه ، قالی و محصولات کشاورزی از صادرات دیگر ایران بود . در دوره ی ساسانیان تجارت دریایی به علت وجود بندر های خلیج فارس رونق گرفت. **ضرب سکه^۱**: ابتدا مردم روستاها محصولات خود را به شهر می آورند و با محصولات دیگر عوض می کردند و این کار سخت بود . در زمان هخامنشیان به دستور داریوش اول سکه طلایی به نام زریک ضرب شد بنابراین مردم با داشتن سکه راحت تر و بیشتر تجارت می کردند.

(۱) ضرب سکه: ساختن سکه

درآمد ها و مخارج حکومت

در ایران حکومت ها از مردم مالیات می گرفتند و درآمد کسب می کردند این در آمد ها از دو راه بدست می آمد:

- (۱) مالیات: به صورت کالا یا پول از کشاورزان ، دامداران و بازرگان
 - (۲) هدایایی که مردم و بزرگان به پادشاهان می دادند.
- درآمدهای حکومت در امور مختلفی خرج می شد که عبارت بودند از :
- ۱- هزینه جنگ با دشمنان
 - ۲- مصارف شخصی شاه و شاهزادگان و درباریان
 - ۳- ساختن کاخ های زیبا و بزرگ
 - ۴- ساختن راه ها ، کاروان سرا و آتشکده ها
 - ۵- حقوق مأموران حکومتی

پرسش های پیشنهادی:

- ۱- انواع فعالیت های اقتصادی ایران باستان را بنویسید؟
- ۲- مهم ترین شغل مردم ایران باستان بود.
- ۳- مهم ترین محصول کشاورزی ایران باستان چه بود؟
- ۴- صنایع ایران باستان را نام ببرید؟
- ۵- چرا در ایران باستان تجارت رونق زیادی داشت؟
- ۶- صادرات ایران باستان چه محصولاتی بود؟
- ۷- در زمان هخامنشیان به دستور سکه طلایی به نام ضرب شد.
- ۸- در آمد های حکومت در ایران باستان از چه راه هایی به دست می آمد؟
- ۹- درآمد های حکومت در ایران باستان برای چه اموری خرج می شد؟

فرهنگ و تمدن ایران باستان

۱۲ فصل

حوزه‌های موضوعی:

- زمان، تداوم و تغییر
- فرهنگ و هویت
- فضا و مکان
- نظام اجتماعی

کشور ایران در عهد باستان مهد فرهنگ و تمدنی پویا و شکوفا بود که از نبوغ و خلاقیت و پشتکار و همکاری اقوام ایرانی سرچشمه می‌گرفت. با مطالعه اجزای اصلی فرهنگ و تمدن ایران باستان شامل دین و عقاید، آداب و رسوم، جشن‌ها، خط و زبان، دانش، هنر و معماری، می‌توان به سبک زندگی ایرانیان باستان پی برد.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن درمی‌یابید:

- مردم ایران باستان چه باورها و عقایدی داشتند؟ شیوه زندگی آنها در آن دوره چگونه بود؟
- خط و زبان در دوره ایران باستان چه تغییراتی را پشت سر گذاشت؟
- ایرانیان در معماری، هنر و دانش چه پیشرفت‌هایی کرده بودند؟

درس ۲۳ عقاید و سبک زندگی مردم در ایران باستان

مردم ایران باستان در گذشته چه دین و مذهبی داشته اند؟ سبک زندگی مردم یعنی خوراک و پوشاک و مراسم و جشن های آنها چگونه بوده است؟

دین : آموزش های مذهبی در ایران باستان خیلی مهم بود. پیامبر ایرانیان زرتشت نام داشت او از مردم می خواست اهورا مزدا (خدای خوبی ها) را پرستش کنند.

زرتشت مردم را به پندار نیک، گفتار نیک و کردار نیک دعوت می کرد. کتاب زرتشت **اوستا** نام داشت. در ایران باستان آتشکده های زیادی ساخته شد زیرا آنها آتش را مقدس می دانستند.

زیارتگاهی در استان یزد از مکان های مقدس زرتشتیان

بقایای آتشکده تبه‌بمل، جاده ری - ورامین

در ایران باستان دین های دیگری مثل (مسیحی و یهودی) وجود داشت.

تغذیه و آداب غذا خوردن

غذای اصلی مردم ایران باستان غلات بویژه گندم و جو بود که با آن نان و انواع شیرینی ها را می پختند. آن ها از گوشت حیوانات اهلی ، پرندگان و تخم پرندگان ، شیر بز و سبزیجات استفاده می کردند. ایرانیان هنگام غذا خوردن آدابی را رعایت می کردند:

- ۱- سخن گفتن در هنگام غذا خوردن را گناه می دانستند
- ۲- شستن دست ها قبل و بعد از غذا خوردن
- ۳- خواندن دعای نان

تنگ نقره ای ساسانی

بشقاب زرین متعلق به دوره ساسانی

گوشواره طلایی متعلق به دوره اشکانی

ریتون * (تکوک) شیر غزان هخامنشی

پوشاک: ایرانیان در قدیم به لباس اهمیت زیادی می دادند لباس اصلی مردان شلوار، بالا پوش آستین دار و کلاه نمده بود و زنان از شلوار، پیراهن بلند و نوعی سربند استفاده می کردند.

• ورزش:

مردم ایران از قدیم ورزش های رزمی و پهلوانی را دوست داشتند و به فرزندان خود سه چیز را یاد می دادند:

(۱) سوارکاری (۲) تیراندازی (۳) راستگویی

ورزش های مورد علاقه ایرانیان باستان عبارت بودند از:

الف) سوارکاری

ب) تیراندازی

پ) چوگان بازی

نکته: چوگان بازی، ورزشی است که ایرانیان آن را بوجود آوردند.

تصویری از بازی چوگان در ایران امروز

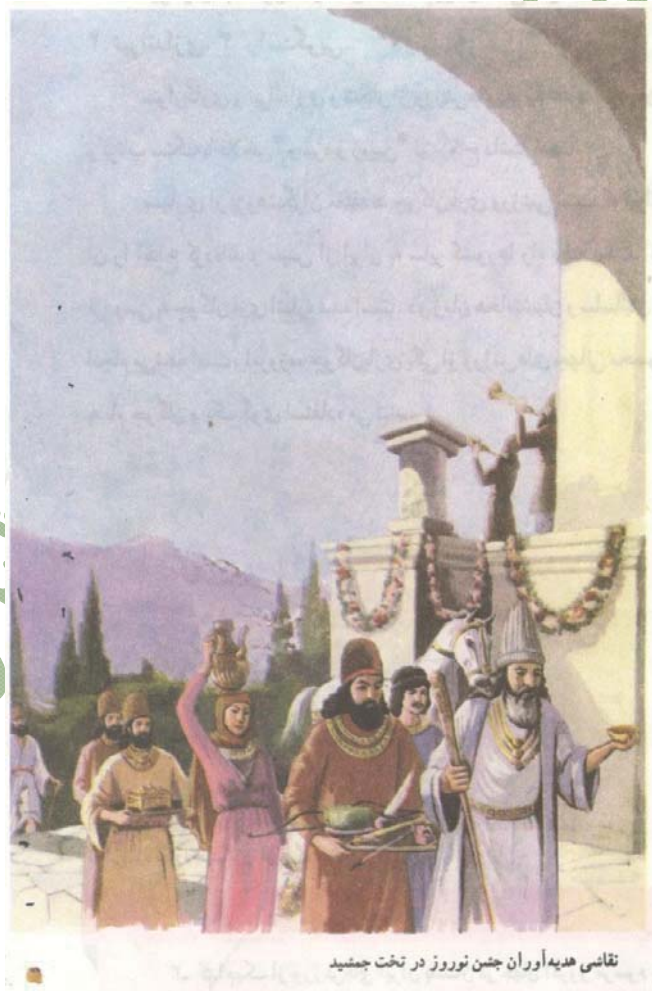
فعالیت ۱:

کدام یک از ورزش های ایران باستان در زمان ما انجام می شود؟

● جشن ها:

در زمان باستان مردم ایران جشن های زیادی در طول سال داشتند که مهم ترین آن ها ، جشن نوروز، جشن سده و جشن مهرگان بود. نوروز یکی از بزرگترین جشن های ایران باستان بود که پیام آور نو شدن سال و رویش طبیعت و شروع کشاورزی بود.

خانواده های ایرانی بر سر سفره ی نوروزی دعا می کردند ، به هم هدیه می دادند و تبریک می گفتند. در زمان هخامنشیان جشن نوروز در تخت جمشید برگزار می شد.

فعالیت ۲: آیا می دانید جشن نوروز در کدام کشور های همسایه ایران برگزار می شود؟

فعالیت ۳: دعای تحویل سال را بنویسید؟

فعالیت ۴: هر یک از اجزای سفره هفت سین نشانه چیست؟

پرسش های پیشنهادی:

۱- پیامبر ایران باستان نام داشت و نام کتاب او بود .

۲- زرتشت مردم را به چیزی دعوت می کرد؟

۳- ایرانیان باستان هنگام غذا خوردن چه آدابے را رعایت می کردند؟

۴- غذای اصلی مردم ایران باستان از چه چیزی تهیه می شد؟

۵- لباس اصلی مردان ایران باستان چه بود؟

۶- مردم ایران باستان به چه ورزش هایی علاقه داشتند؟

۷- مهم ترین جشن های ایران باستان را نام ببرید.

۸- هخامنشیان جشن نوروز را در کجا برگزار می کردند؟

دانش و هنر در ایران باستان

درس ۲۴

ایرانیان در دانش هنر و معماری پیشرفت های زیادی می کردند و این پیشرفت به خاطر زبان و خط آنها بود.
زبان : زبان فارسی زبان گفتاری و نوشتاری مردم ایران زمین بوده است که سه دوره دارد که باهم تفاوت هایی دارند:

۱- دوره هخامنشیان : پارسی باستان ۲- دوره اشکانیان و ساسانیان پارسی : میانه یا پهلوی ۳- دوره ی اسلام : فارسی دری

خط: خط ایرانیان در دوره ایران باستان متفاوت بوده است:

- ۱- دوره هخامنشیان: خط میخی
- ۲- دوره اشکانیان و ساسانیان: خط پهلوی

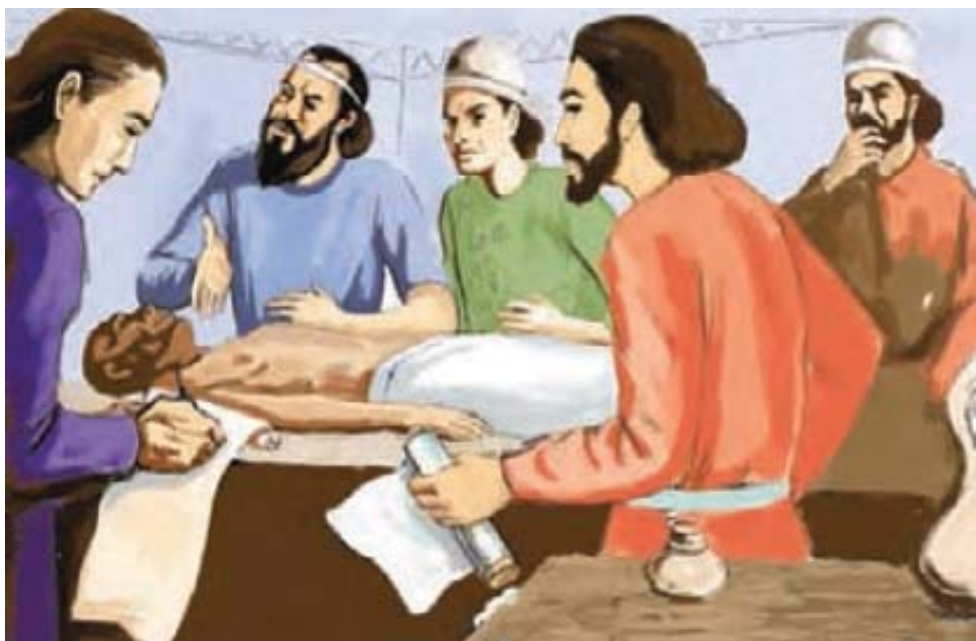
نکته : کتیبه های به جا مانده از دوره های هخامنشیان در بیستون و تخت جمشید به خط میخی نوشته شده است.

دانش: ایرانیان باستان در علم نجوم پیشرفت کردند و تقویم خورشیدی را به وجود آوردند آن ها سال را به ۱۲ ماه، و هرماه به ۳۰ روز تقسیم کردند.

آنها در پزشکی هم پیشرفت زیادی کردند و خواص گیاهان دارویی را می شناختند در زمان ساسانیان بیمارستان و مدرسه ی پزشکی در شهر جندی شاپور ساخته شد.

در ایران باستان سه نوع پزشک وجود داشت : ۱- پزشک جراح ۲- پزشک معمولی ۳- پزشک دعا

تصویر نقاشی که پزشکان بر بالین یک بیمار در دانشگاه جندی شاپور را نشان می دهد.

هنر: در ایران باستان صنعتگران و هنرمندان آثار بسیار زیبایی درست می کردند مثل سفالگری ، پارچه بافی ، قالی بافی، چرم سازی ، کاشی کاری ، نقاشی و...

معماری: ایرانیان با توجه به آب هوا خانه های خود را از سنگ ، چوب، و خشت می ساختند. پادشاهان در ایران باستان ساختمان های بزرگ و باشکوهی مانند کاخ ها ، آرامگاه ها و آتشکده ها را ساختند. تخت جمشید، پاسارگاد، طاق بستان ، طاق کسری، هگمتانه از ساختمانهای با شکوه ایران باستان است.

طاق بستان - کرمانشاه

فعالیت ۱: چرا از خانه های مردم معمولی ایران باستان بقایای کمی مانده اما کاخ ها و آتشکده ها هنوز باقی است؟

پرسش های پیشنهادی:

۱- چرا ایرانیان در دانش هنر و معماری پیشرفت های زیادی کردند؟

۲- زبان ایرانیان در دوره های مختلف چه بود ؟

الف: دوره هخامنشیان ()

ب: دوره اشکانیان و ساسانیان ()

پ: دوره اسلامی ()

۳- خط ایرانیان در دوره هخامنشیان چه خطی بود ؟

۴- تقویم خورشیدی ایرانیان چگونه تقسیم بندی شده بود؟

۵- بیمارستان و مدرسه ی پزشکی در ایران باستان در چه شهری ساخته شد؟

۶- چند بنای مهم و زیبایی معماری که از ایران باستان به جا مانده است را نام ببرید؟

سازمان آموزش و پرورش استثنائی کشور

منابع فیلم ها

WWW.IRIBNEWS.IR	آب و هوای شرجی
APARAT.COM	انسان و تخریب محیط زیست
WWW.DALFAK.COM	بازیافت ظروف یکبار مصرف
WWW.ROKNA.IR	بجا گذاشتن زباله در جنگل
WWW.NASIMONLINE.COM	توزیع کالا
TAMASHA.COM	شهر بدون زباله
WWW.IRIBNEWS.IR	مردم پای صندوق رأی
APARAT.COM	منطقه حفاظت شده
APARAT.COM	نماینده مجلس شورای اسلامی
APARAT.COM	همدلی و همیاری در حوادث

پیش رویش استثنائی کشور